

De interpretatione secunde editionis liber. iiii. 102

sumos diuidat: vt vna vera altera falsa sit: vna oꝝ eẽ affirmationẽ 7 vnã negationem. qđ 2tingit si neqꝫ subiectũ neqꝫ p̄dicatũ multa significet. qđ si plura designet 7 equiuocum sit: non erit in huiusmodi propositionibus vna semper vera altera falsa: Herminius vero sic sentit: Quod ait Aristoteles. Sin vero duobꝫ vnũ nomen est positũ: ex quibus non est vnũ: nõ est vna affirmatio nec vna negatio: vt in eo loquit qđ est homo gressibilis est. quoniam qđ dicimus gressibile potest 7 bipes esse 7 quadrupes 7 multiplex animal demonstrari. Ex his inquit oĩbus vnũ sit quod est pedes habens. Ita inquit huiusmodi affirmatio non multa significat. sed sententia aristotelis omnino non sequit̄. neqꝫ enĩ ex his oĩbus vnũ sit. nec quadrupes bipes 7 multipes pedes habere faciũt. hic enim numerus pedũ est: non pedũ cõstitutio. quare Herminius p̄termittendus est. Huic aut̄ expositioni quã supra differui Aspasius 7 Porphyrius 7 Alexander in his quos in hunc librum edidit cõmentarijs cõsenserunt. sed ne diutius nobis Aristotelis exemplũ caliginis obscuritatem ferat: hoc in aliquo noto exemplo vocabuloꝝ videndũ est. Cum enim dicimus. Aias se peremit 7 Telamonis aiacem filium: 7 Oileũ demonstrat: ex quibus duobꝫ vnũ fieri aliquid nõ potest ex duobꝫ enĩ indiuiduis nihil omnino iungit̄. Quare huiusmodi propositio multa significat. sed hec hactenus. nunc autẽ determinat hec que de propositionibus supra iã dixerat. non de oĩ tpe: sed de solis tantũ preterito 7 presenti: quẽadmodũ se in veritate 7 falsitate habent disceruisse. In futuris vero non idẽ est: quale de presenti 7 p̄terito in propositione iudiciũ: iccirco quã iam vel cõtingit: vel cũ est: definita veritas 7 falsitas in propositionibus inuenit̄: vt cum dico brutus consulatum primũ instituit sub rege tarquinio: dicat alius brutus consulatum non primũ instituit sub rege tarquinio. Hic vna vera altera falsa eẽ etiã affirmatio definite: vera est. definite falsa negatio. Rursus in presenti cũ dicimus vernũ tempus est: vernũ tempus nõ est: si hoc verno tpe dictũ sit: affirmatio vera eẽ 7 definite vera negatio falsa 7 definite falsa est. Quod si haud verno tempore dictũ sit: definite falsa affirmatio: 7 definite est vera negatio. iccirco qđ siue in presenti siue in preterito veritas affirmationis negationisve iam contingit. in futuro vero nõ eodẽ modo se se habet vt cũ dicimus: franci gothos superabunt: si quis negat franci gothos non superabunt: vna quidẽ vera est: altera falsa. Sed que vera que falsa sit: nullus ante exitũ agnoscit: atqꝫ hoc est quod ait. in his ergo que sũt 7 que facta sunt. necesse est affirmationem vel negationẽ verã vel falsam esse: in vniuersalibꝫ quidẽ vniuersaliter semp̄ hanc quidẽ verã: illam vero falsam. Et in his que sunt singularia. vt dictũ est: vt nõ nõ vnã semper vera sit altera falsa in tota contradictione Sed illud quoqꝫ habeat: vt in vna qualibet definite veritas aut falsitas reperiãt ita vt in his singularibꝫ veritas 7 falsitas in propositionibus diuidat̄: in vniuersalibꝫ aut̄ si his particularitates opponantur (quẽadmodum dictum est) vnã necesse est veram esse alterã falsam. Sed definita propositionũ veritate vel falsitate sicut supra differui. Quare in sequentibus quãdam de futuris tractanda sunt 7 quoniam maius opus est quã hic breuiter dici posse viderimus: 7 nos secũdi voluminis seriem longius extraximus. hoc loco fastidiosam longitudinem terminemus.

Incipit cõmentarioꝝ liber tertius.

que huius libri series cõtinebit: erponere altioris pene tractatus est: quã vt i logica disciplina cõueniat disputari. sꝫ qm̄ (vt sepe dictũ est) oratiõibꝫ sensa p̄feruntur: quibꝫ subiectas esse res manifestũ eẽ: non eẽ dubiũ quin qđ in rebus sit. id sepe trãsferrat ad voces. quare mihi recte cõsiliũ fuit subtilifimas Aristote. s̄tẽtias gemino ordine cõmentationibus ad hec altiora 7 subtiliora quãdã quodãmodo facilioꝝ semitam parat. Qđ aut̄ secũda editio in patefaciẽdis subtilibus sentẽtijs elaborat. Hoc studio doctriãqꝫ p̄uictis legendũ discẽdũqꝫ proponit̄: quare prius quedã pauca dicenda sunt: quatenus ea de quibus postea tractaturi sumus. hec ip̄a legẽtibꝫ nõ videãtur ignota. Categoriãqꝫ p̄põnes greci vocant qđ sine aliã p̄ditiõẽ p̄põnis p̄mũt̄: vt e dies eẽ: sol eẽ. hõ eẽ. sol calet 7c. qđ sine alicuius p̄ditiõis nodo atqꝫ ligamẽte p̄ponũt̄. Sũt aut̄ p̄ditiõales p̄põnes b̄mõĩ. si dies eẽ lux est: quas greci hypotheticas vocant. Conditionales aut̄ dicunt̄: qđ talis quedã proponit̄ cõditio: vt dicat̄ si hoc est illud est. 7 illas quidẽ quas categoricas greci nominãt. latine p̄dicatiuas dicere possumus. Nam si categorica predicamẽtũ est: quare nõ quoqꝫ categorice propositiones predicatiue dicant̄. Harum autẽ quedã sunt: que cũ sempiterna significant: sicut he res quas significant semper sunt: 7 nunqꝫ a propria natura discedũt: ita quoqꝫ ip̄e propositiones imutabili significatione sunt: vt si quis dicat deus est deus immortalis eẽ. he nãqꝫ p̄põsiões sicut de immortalibus dicuntur: ita quoqꝫ sempiternã habet 7 necessariã significationẽ: neqꝫ hoc in vniũ t̄pis natura p̄spicitur. sed in oĩbus. Nã cũ dicimus deus immortalis eẽ: vel immortalis fuit: vel immortalis erit: a propria significationis necessitate nõ discrepant. necessarias autẽ p̄põnes vocamur in qđ id qđ dicit̄. aut fuisse: aut esse: aut certe necesse eẽ euẽire. 7 hec qđẽ que sempiterna significãt: sempiternæ necessitatis sũt. Nã eẽ si i his nõ sit manifesta veritatis natura: nihil tñ p̄hibet firã eẽ necessitatis i natura cõstãtia: vt si nobis ignotũ est vtrũ paria sint astra an iparia: nõ tñ iccirco poterit euẽire: vt nec paria nec iparia videãt̄: sꝫ sine vlla dubitatione aut paria sũt aut iparia. Oĩs. n. multitudo horũ aliter retinet i natura. quocirca 7 i his si qđ dicat astra paria sũt: aliusqꝫ respõdeat astra paria nõ sũt. vel si qđ dicat astra iparia sunt: aliusqꝫ r̄spondeat astra iparia non sunt vnũ horũ vtrũ ex necessitate p̄ponit̄. 7 qđ qđ id qđ qlibet horũ vtrũ dixerit: nobis ignotũ eẽ: necesse eẽ tñ i mutabiliter eẽ qđ dicit̄: atqꝫ he quidẽ sũt imutabiliter necessarie p̄põnes. Alie vò sũt que non sempiterna significãtes sunt tñ 7 ipse necessarie: quousqꝫ illa subiecta sũt. de qđ p̄põ aliqd affirmat aut negat: vt cũ dico homo mortalis eẽ. qđ diu hõ eẽ tãdiu hoies esse mortale necesse eẽ: nã si qđ dicat ignis calidus eẽ: quãdiu eẽ ignis tãdiu ex necessitate vera eẽ p̄põ. Alie vò sũt qđ a natura necessitatis recedũt: 7 qđã tñ cõtingentia significãt. sꝫ hec aut̄ cõtr̄ se ad affirmationẽ negationẽ qđ habetia sũt: aut ad vnũ vergẽtia frequẽtiũ. cõtr̄ se qđẽ h̄nt: vt si qđ dicat me hodie eẽ lauãdũ hodie me si eẽ lauãdũ. Nihil. n. negatio vel affirmatio fiet magis. vtrẽqꝫ. n. cõtr̄ necessarie n̄ sũt. Ille vò qđ pl̄ ad alterã p̄tẽ vergũt b̄mõĩ sũt: vt si qđ dicat hoies i senectute canescere: hoies i senectute nõ canescere: fit qđẽ frequẽtiũ vt canescat: nõ tñ interclusũ eẽ: vt nõ canescat. P̄dicatiuãqꝫ aut̄ p̄põnũ nã ex reꝫ veritate 7 falsi

De interpretatione secunde editionis liber. iiii.

tate colligit. Quoadmodum se se res habent: ita se se propositiones habebunt que res significant. Illa si in se res ullam retinent necessitatem: propositiones quoque necessarie sunt. sin vero tantum inesse significant: ut si quis dicat homo ambulat: homini inesse ambulationem non strauit: preter aliquam necessitatem sunt tantum inesse significantes omni vacue necessitate. Quod si res impossibiles sunt. propositiones que illas res demonstrant: impossibiles nominant. si vero res contingenter sunt venientes atque abeutes: que illas produunt: contingentes propositiones nuncupant. Quonia autem temporum alia sunt futura: alia presentia: alia vero preterita: res quoque subiecte temporibus: his quoque temporum diuersitatibus varie sunt. alie. n. presentis temporis sunt alie futuri: alie preteriti. Eodem quoque modo propositiones alie preteriti temporis significationem tenent: ut cum dico greci troiam euertere: alie presentis ut francozum gotthoruz pugna committit: alie futuri: ut perseus et greci bello morituri sunt. et de preteritis quidem de presentibus: ut res ipse stabiles sunt et definite: sic et propositiones. Nam quod factum est: non est non factum: et quod est non factum nondum factum est. iccirco de eo quod factum est verum est dicere definite quoniam factum est. et falsum est dicere quonia factum non est. rursus de eo quod factum non est verum est dicere quonia factum non est: falsum est quoniam factum est. et de presenti quoque quod sit definitam habet naturam in eo quod sit. definitam quoque in propositionibus veritatem falsitatemque habere necesse est. Nam quod sit definite verum est dicere quoniam sit: falsum quoniam non sit. Quod non sit verum est dicere non fieri: fieri autem falsum. De definitione ergo propositionum preteriti vel presentis supra iam dictum est. Nunc vero ad illarum propositionum veritatem falsitatemque disputationis ordinem conuertit: que in futuro dicunt: queque sunt contingencia. solet autem futura vocare: que eadem contingencia dicere consuevit. Contingens secundum Aristotelicam sententiam est: quocumque aut casus fert aut ex libero cuiuslibet arbitrio et propria voluntate venit aut facilitate nature in utraque partem redire possibile est ut fiat. s. et non fiat. hec ergo in preterito quidem et presenti definitum et constitutum habent euentum: que enim euenerunt non euenisse non possunt. et que nunc fiunt ut nunc non fiant cum fiunt fieri non potest. in his autem que in futuro sunt et contingencia sunt et fieri potest aliquid et non fieri. Sed quoniam tres modos supra posuimus contingencia: de quibus melius in phisicis tractauimus: singulorum subdamus exempla. si besterno die egressus domo inueni amicum: quem in animo habebam querere non tamen tunc querebam ut non inuenire quem inueni antequam inuenire fieri poterat. Cum autem inueni vel postquam inueni: ut non inuenissem: fieri non poterat. Rursus si ipse sponte preterita nocte profectus sum in agrum: antequam hoc fieret ut non proficiscerem fieri poterat. postquam profectus sum vel cum profectus sum: ut non hoc fieret quod fiebat: aut non factum esset quod erat factum fieri non valebat: Amplius possibile est scindi hanc quam vestior tunicam. si besterno die scissa est cum scindebatur aut postquam scissa est. ut non scinderetur aut non esset scissa fieri nequibat. ante vero quam scinderetur fieri poterat ut non scinderetur. perspicuum ergo est in presentibus preteritis earundem rerum que sunt contingentes definitum constitutumque esse euentum. In futuris autem vnum quodlibet duorum fieri posse: vnum vero definitum non esse: sed in utraque parte vergere: et aut hoc

quidem aut illud ex necessitate euenire: ut autem hoc quodlibet definite vel quodlibet aliud definite fieri non posse. que enim contingencia sunt: in utraque parte contingunt. quod autem dico tale est. egrediente me hodie domo amicum inuenire aut non inuenire necesse est. In omnibus enim aut affirmatio est aut negatio: sed inuenire sine dubio definite aut certe si hoc non est rursus definite non inuenire non est: necesse quemadmodum besterno die quo amicum egrediens domo inueni definitum est: definitum est autem quod non est verum me non inuenisse. Non eodem modo in his que sunt contingencia et futura: sed tantum aut hoc quidem aut illud est: et hoc ex necessitate. Quod autem vna res vel quilibet vnum euentum definitum et iam quasi certus sit: in futuris fieri non potest. et in hac re dissimiles sunt propositiones contingencia et futurorum his que sunt preteritorum vel presentium. nam cum similes sunt in eo quod in his aut affirmatio est aut negatio: sicut etiam in his que sunt preterita vel presentia: in illo diuerse sunt quod in his quidem. idest preteritis et presentibus rerum definitus euentus est. In futuris vero et contingencia indefinitus est et incertus. Uidentur tamen quedam presentia vel preterita incerta et indefinita sed solum nobis ignorantibus non nature. nam licet ignoremus nos utrum astra paria sint an imparia. vnum tamen quodlibet definite in natura stellarum manifestum est esse. et hoc nobis quidem ignotum est: nature vero notissimum. Sed non ita hodie me visurum esse amicum aut non visurum. nobis quidem quid eueniat ignotum est: notum vero nature: non enim hoc naturaliter sed casu euenit. quare huiusmodi propositiones non modo ad nostram. sed ad nature ipsius noticiam secundum incertum euentum et incostantem veritatem atque mendacium deriuantur: talis enim est contingencia natura: ut vel in utraque parte equaliter sese habeat ut hodie me esse lauandum vel hodie me non esse lauandum vel in vna parte: minus in altera: ut hominem canescere in senectute: vel hominem non canescere in senectute. illud enim plus sit: illud minus. Sed nihil prohibet id quod rari sit: tamen fieri. de his ergo aristotelica subtilitas disputatura primam a singularibus inchoans ad vniuersalia tractaturam pandit. duobus enim modis contradictiones fiebant aut in singularibus aut in vltimis vltimere predicatis et his oppositis. ingredi autem ex his tribus que supra iam dicta sunt ex casu: ex libero arbitrio: ex possibilitate: que omnia vno nomine vtrilibet vocauit fingens. s. nomen ad hoc: quod non vnius et certi euentus sunt ista: sed vtriuslibet: et quomodo contingit ea fieri vel non fieri: hoc autem monstratum est nature instabilis et ad utraque partem sine vllius rei oblatione vergentis. Non autem oportet arbitrare illa esse vtrilibet et contingencia nature: quecumque nobis ignota sunt neque enim si nobis ignota est a persis ad grecos missos legatos: iccirco missos esse incertum euentum est. nec si letale signum in egrotantis facie medicina deprehendit ut aliud esse non possit: nisi ille moriatur: nobis autem ignotum sit per artis imperitiam: iccirco illum egrotantem esse moriturum: vtrilibet et contingencia nature esse iudicandum est: sed illa sola talia sine dubio esse putanda sunt quecumque iccirco nobis ignota sunt: quod propria natura qualem habeant euentum sciri non possunt: iccirco quoniam propria instabilitate nature ad utraque vergunt. id est ad affirmatiouis et negatiouis euentum propria instabilitate atque incostantia mutantur. Est autem inter philosophos disputatio rerum que sunt causis necessitate ne omnia fiat: an quedam casu. et in hoc Epicureis et Stoicis et Peripateticis nostris magna contentio est: quorum paulisper sententias explicemus. Peripatetici enim

De interpretatione secunde editionis liber. iiii. 103

enim: quorum Aristoteles princeps est: et casus et liberi arbitrii iudicij et necessitate in rebus que sunt: queque aguntur tunc grauiissima auctoritate tunc apertissima ratione confirmantur. Et casum quidem esse in physicis probatur: quotiens aliquid agit et non id euenit: propter quod illa res cepta est: que agebatur: id quod euenit ex casu euenisse putandum est: ut casus quidem non sine aliqua actione fit: quotiens autem aliud quiddam euenit per actionem que geritur quam speratur: illud euenisse casu peripatetica probat auctoritas. Si quis enim terram fodiens vel scrobem demittens agri cultus causa thesaurum reperiatur: casus ille thesaurus inuentus est non sine aliqua quidem actione. terra enim fossa est cum thesaurus est inuentus. Sed non illa erat agentis intentio: ut thesaurus inueniret. Ergo aliquid agenti homini propter aliud tamen agenti res diuersa successit. Hoc igitur ex casu euenire dicitur: quodcumque per quolibet actionem euenit non propter eam rem ceptam que aliquid agenti successerit. et hoc quod in ipsa re: natura est: ut non hoc ex nostra constaret ignorantia: ut non ideo quodammodo esse casu viderentur: quod nobis ignota essent: sed potius ideo quod a nobis ignorantur: quod hec in natura quecumque casu fiunt nullam necessitatis constantiam aut prouidentiam modo tenerent. stoici quidem omnia ex necessitate et prouidentia fieri putantes: id quod ex casu fit: non sibi ipsi naturam fortue: sed sibi nam ignorantiam mentiuntur: id enim casu fieri putant: quod cum necessitate fit: tamen ab hominibus ignorantur. Et de libero quidem arbitrio eadem nobis pene illis contentio est. Nos enim liberum arbitrium ponimus nullo extrinsecus cogente in id quod nobis faciendum vel non faciendum iudicantibus propter dependentibus videatur: ad quam rem presumpta prius cogitatione perficiendam et agenda venimus: ut id quod fit. ex nobis et ex nostro precipio iudicio sumat nullo extrinsecus aut violenter cogente: aut violenter impediente. Stoici autem omnia necessitatibus dantes conuerso quodam ordine liberum voluntatis arbitrium custodire conantur. dicunt enim naturaliter quidem animam habere quandam voluntatem ad quam propria natura ipsius voluntatis impellit. et sicut in corporibus. inanimatis quedam naturaliter grauius feruntur ad terram: leuius sursum meant. et hec natura fieri nullus dubitat: ita quoque in nobis et in ceteris animalibus voluntatem quidem naturalem esse cunctis: et quicquid fit a nobis: sibi voluntatem que naturalis nobis est putant fieri: illud tamen addunt quod ea volumus: que prouidentie illius necessitas imperauit: ut sit quidem nobis voluntas concessa naturaliter: et id quod facimus voluntate facimus: que. scilicet in nobis est: ipsa tamen voluntatem illius prouidentie necessitate cōstringi. ita fieri quidem omnia ex necessitate: quod voluntas ipsa naturalis necessitates sequatur fieri etiam quod facimus ex nobis: quod ipsa voluntas ex nobis est et sibi animalis natura. Nos autem liberum voluntatis arbitrium non id dicimus: quod quisque voluerit: sed quod quisque iudicio et examinatione collegit. Alioquin multa quoque animalia habebunt liberum voluntatis arbitrium. Illa enim videmus sponte quedam refugere: quibusdam sponte concurrere. quod si velle aliquid vel nolle recte liberi arbitrii vocabulo teneretur: non solum hoc esset hominum: sed ceterorum quoque animalium: quibus hanc liberi arbitrii potestatem abesse quis dubitet: sed est liberum arbitrium: quod ipsa quoque vocabula produnt: liberum nobis de voluntate iudicium. Quotiens enim imaginatio quedam concurrunt animo et voluntatem irritant: eas ratio perpendit: et de his iudicat: et quod ei

melius videtur cum arbitrio perpenderit et iudicatione collegerit facit: atque ideo quedam dulcia et species utilitatis monstrantia spernimus quedam amara vel ardua licet nolentes fortiter sustinemus: ideo non in voluntate: sed in iudicatione voluntatis liberum constat arbitrium: et non in imaginatio: sed in ipsi imaginatio perpenditione consistit: atque ideo quarundam actionum nos ipsi principia non sequaces sumus. hoc enim uti ratione uti iudicatione. Esse enim commune nobis est cum ceteris animalibus: sola ratione disiungimur. Quod si sola etiam iudicatione inter nos et cetera animalia est distantia: cur dubitemus ratione uti hoc esse quod uti iudicatione. Quia si quis ex rebus tollat: rationem hominis sustulit: hominis ratione sublata nec ipsa quoque humanitas permanebit. Melius igitur peripatetici nostri et casum in rebus ipsis fortuitum dantes et propter nullam necessitatem et liberum quoque arbitrium neque in necessitate neque in eo quod ex necessitate quidem non est non tamen in nobis est ut casus: sed in electione iudicationis et in voluntatis examinatione posuere. In eo autem quod possibile esse dicitur est quedam inter peripateticos et Stoicos dissensio: quam hoc modo paucis absoluimus. Illi enim definiunt possibile esse quod possit fieri: et quod fieri non prohibetur ut non sit: hoc ad nostram possibilitatem. scilicet referentes. ut quod nos possumus id possibile dicerent. Quod vero nobis impossibile esset: id possibile negarent. Peripatetici autem non in nobis hoc: sed in ipsa natura posuere: ut quedam ita possible essent fieri: ut essent possible non fieri: ut hunc calamum frangi quidem possibile est et etiam non frangi. et hoc non ad nostram possibilitatem referunt: sed ad ipsius rei naturam. Cuius sententie propria est illa que dicitur omnia fato fieri: cuius Stoici auctores sunt quod. n. fato fit: ex principalibus causis euenit. Sed si ita est: hoc quod non fiat non potest permutari. Nos autem dicimus ita quedam esse possible fieri: ut eadem sint possible non fieri: hoc nec ex necessitate vel ex possibilitate nostra metientes. His ergo expeditis illud addere sufficiat hoc Aristoteli fixum in sententia et disciplina retinente facile fuisse contingenti propositionum modo de futuris ostendere. id est equaliter se habere in affirmatione et negatione: et in utraque parte facere: atque ideo determinatam euentus constantiam non habere: quod nisi ita esset omnia ex necessitate fieri crederentur: quod melius liquebit cum ad ipsa Aristotelis verba venerimus. Non autem incommode neque incongrue. Aristoteles de rebus altioribus et fortasse non pertinentibus ad artem logicam disputationem transfudit: cum de propositionibus loqueretur. Neque enim esset firmam rectitudinem et significantiam propositionum constituere nisi hanc ex rebus ita esse probauisset. Predicative enim propositiones (ut dictum est) non in sermionibus neque in completionibus predicacionum: sed in rebus significantiōe consistunt. Quare omnibus que predicanda erant explicitis ad ipsius Aristotelis sententias aperendas enotandasque perueniamus. Categoricas propositiones que predicative latine possunt nominari (ut supra iam diximus) ex rebus que ipse propones significant integra rationandi norma diiudicat. Ille namque que hypotheticas vel conditionales vocamus ex ipsa conditione via propriam trahunt non ex his que significant. Cuius. n. dico si homo est animal est. et lapis est animal non est illud est consequens illud repugnans. quare ex repugnancia: et consequentia propositionum tota in propositione vis vertitur: unde fit ut non significatio huiusmodi posita hypotheticarum enunciationum vi namque ipsi

De interpretatione secunde editionis liber. iiii.

tuat. predicatiue vero propositiones (vt dictum est) ex rebus principaliter substantias sumunt. atq; ideo qm̄ quedam res sunt presentis temporis quedam preteriti: sicut euentus ipsarum rerū presentis t̄p̄is vel p̄teriti certus est: ita quoq; predicatiuaz propositionum de preteritis et de presentib⁹ certa veritas falsitasq; est. Erat autē dictionis modus duplex: aut. n. vniuersales particularibus angulariter opponēbāt: aut singularis significatio affirmatiua singularem negationē contradictoria oppositione perimebat. Et in his vna vera semper altera falsa reperiebāt. In his autē que essent indefinite non necesse erat vnam veram esse alterā falsam. sed in his in quibus veritas et falsitas diuidebāt: in his nō solū vna vera semper est altera falsa in preterito. s. et in presenti. Sed etiam vna certā et definitā veritatē retinet: certam et definitam altera falsitatē. In his autē que sunt in futuro si necessarie quidē propositiones sunt: licet s̄m̄ tempus futurū dicant: necesse est tamen non modo vnam veram esse alteram falsam: sed et vna definite veram alterā falsam definite: vt cum dico sol hoc āno verno tēpore in arietem venturus est. Si hoc alius neget non solū vna vera est altera falsa: sed etiam in hoc vera est affirmatio definite falsa negatio. sed Aristoteles nō sollet illa futura vocare que sunt necessaria: sed potius que sunt cōtingentia. Contingentia autē sunt (vt supra diximus) quecūq; uel ad esse vel nō ad esse equaliter se se habēt: et sicut ipsa indefinitū habēt et esse et nō esse: ita quoq; de his affirmationes et negationes indefinitam habēt veritatē vel falsitatē: cuz vna semper vera sit altera falsa: sed que vera sit et q̄ falsa nō dñ in cōtingentibus notum est. Illas sicut que sunt necessaria esse: in his esse definitū est: que autem sunt i possibilibus eē. in his definitū non esse: ita quoq; q̄ possunt esse: et possunt nō esse: in his neq; esse neq; nō eē est definitū: sed veritas et falsitas ex eo q̄ est esse rei et ex eo q̄ non est esse rei sumūtur. nā si sit qd̄ dī verū est: si non sit qd̄ dī falsus est. Igit̄ in cōtingētib⁹ et futuris sicut ipsum esse instabile est et nō esse: esse tamē aut non esse necesse est. Ita quoq; in affirmationib⁹ cōtingentia ipsa prodeuntibus veritas quidē et falsitas in incerto est. Que enim vera sit que falsa s̄m̄ ipsaz propositionū naturas ignoratur: necesse est tamē vna veram esse alterā falsam. Porphyrius tamē quedā de stoica dialectica permiscet: que cuz latinis aurib⁹ nota non sunt: nec hoc ipsū q̄ in quēstione venit agnoscitur: atq; ideo illa studio pretermittimus.

In singularibus vero et futuris non similiter. nā si omnis affirmatio vel negatio vera vel falsa est. et omne necesse est vel esse vel non esse. Quare si hic quidem dicat futurum aliquid. ille vero non dicat hoc idem ipsum. Manifestum est. quoniam necesse est verum dicere alterum ipsorum. si omnis affirmatio vera vel falsa est. vtręq; enim non erunt simul in talibus. nam si verum est dicere. quoniam ē album vel non album. necesse est album esse vel nō album. Et si est album vel non album verum ē vel affirmare vel negare. et si non est. mentitur: et si mentitur. non est. Quare necesse est aut affirmationem aut negationem veram esse vel falsam. Nihil ergo neq; est: neq; fit. neq; casu: neq; vtrūlibet nec erit nec non erit. sed ex necessitate omnia. et non vtrumlibet. aut enim qui dicit verus est. aut qui negat si-

militer enim vel fieret vel non fieret.

Seminas esse contradictiones in propositionibus supra iam dictum est: et nunc quoq; commemorat in quibus necesse est verā esse et alterā falsā: sed ea que dicent de futuris et contingentibus melius intelligent si de his contingentibus loquatur que in singulari contradictione proueniunt. est enim vniuersalium angularis cōtradictio i cōtingētib⁹ huiusmodi. Cras oēs athenienses bello nauali pugnaturi sunt. Cras nō oēs athenienses bello nauali pugnaturi sunt. In singularibus autem talis est. Cras socrates i palestra pugnaturus est. Cras socrates in palestra pugnaturus non est. Non autem oportet ignorare non esse similiter cōtingentes has: que dicunt socrates morietur. et socrates non morietur: et illas que dicunt socrates morietur cras: socrates non morietur cras: Ille enim superiores omnino cōtingētes non sunt: sed sunt necessarie. Morietur enim socrates ex necessitate: he vero que tempus diffiniunt: nec ipse in numero contingentium recipiuntur: iccirco q̄ nobis quidem cras moriturus esse socratem incertum est. Mature autem incertus nō est. Atq; ideo nec deo quoq; incertum est qui ipsam naturam optime nouit. Sed ille proprie cōtingētes sunt: que neq; in natura sunt neq; in necessitate: sed aut in casu aut in libero arbitrio aut in possibilitate nature. Ex casu quidem vt cū egredior domo vt amicum videam non ob hoc egrediens. Ex libero arbitrio vt q̄ possum et velle et non velle: an velim hoc autē fiat incertum est. Ex possibilitate q̄ cū fieri possit et nō fieri possit: et anteq̄ fiat q̄ vtrōq; modo potest fieri incertum sit. Ideoq; cras socrates pugnaturus est in palestra cōtingens est: q̄ hoc ex libero venit arbitrio. Ergo in huiusmodi contingentibus si in futuro vna semper vera est altera falsa: et vna definite vera altera falsa definite: et res verbis cōgruet: omnia necesse ē esse vel nō esse: et qcqd̄ fit ex necessitate fit: et nihil neq; possibile est esse quod possibile sit non esse: neq; liberum erit arbitrium: neq; in rebus vllus casus erit in omnibus necessitate domināte. In his nāq; i. in singularibus contradictionibus verum dicere vtręq; non potest. Contradictorie enim erant que simul esse non poterant: sed nec vtręq; negationes atq; affirmationes false esse in contradictorijs possunt. Ille enim cōtradictorie erant: que simul esse non poterant. Quare vnus verum dicitur est vnus falsus q̄ si nihil datur i huiusmodi reb⁹. i. cōtingentibus in stabili euentus ordine et valde incerta veritatis et falsitatis enunciatione prouenire: quicquid verum dicitur in affirmatione definite: hoc definite esse necesse est: quicquid falsum dicitur in negatione hoc non eē necesse ē. Oia igitur ex necessitate aut erūt aut ex necessitate non erunt. Nihil ergo nec casus nec liberum arbitrium nec possibilitas vlla in rebus est. Si quidē tenet cuncta necessitas. Aristoteles vero sumens istā hypotheticam propositionē si omne quod in futuro dicitur aut definite verum aut falsum est definite: oia ex necessitate fieri et nihil casu nihil iudicio nihil possibilitate ex quēnienti ordine mōstrat: et hoc posito vnam scilicet veram alteram falsam definite esse: oia ex necessitate cōtingere. Ex consensu rerum propositionumq; oia fieri ex necessitate monstrat hoc modo. Proponit enī hāc conditionē et hāc verā esse ex re ipsaz necessitate confirmat. Est at dicitio si ois affirmatio vel negatio i futurū ducta vā vā falsa ē definita: et oē qcqd̄ fit ex necessitate fieri: et nihil nō casu neq;

ppria

De interpretatione secunde editionis liber .iii. 85

ppria et libera voluntate atque iudicio. Nec vero aliquam possibilitate: que omnia utrumlibet vocabulo nuncupavit. **P**onit enim hanc conditionem dicens. **M**ā si omnis affirmatio vel negatio vera vel falsa est subaudiendum definite et oportet necesse est esse vel non esse. Quare si hic quis dicitur dicat futurum aliquid: ille vero non dicat hoc idem ipsum manifestum est quoniam necesse est dicere vix alterum ipsorum: si omnis affirmatio vel negatio vera vel falsa est. utrumque enim non erunt simul in talibus. Ergo sensus huiusmodi est. si omnis inquit affirmatio vel negatio vera vel falsa est definita: et omne necesse est aut esse aut non esse: quod vel affirmatio ponit vel negatio perimit. **M**ā si quilibet dixerit esse aliquid. et alius dixerit: idem ipsum non esse unus quidem affirmat: alius vero negat: sed in affirmatione et negatione que in contradictione ponuntur una semper vera est altera falsa. neque enim fieri potest ut utrumque sint vere. non enim nunc sermo est aut de subiectis aut de indefinitis. nam et subcontrarie. id est particularis negatio et affirmatio particularis: et indefinite utrumque vere in eodem esse poterat. **C**ontradictorie autem minime neque enim fieri potest ut hec que vel in singularibus contradictiones sunt vel in universalibus angulariter opposita: simul unquam vere sint. hoc enim est quod ait: utrumque enim non erunt simul in talibus. id est utrumque enunciationes non erunt vere in enunciationibus contradictoriis: posita ergo hac conditione si omnis affirmatio definite vera vel falsa sit: omnia ex necessitate: enuntiare. **M**ā ipsam rerum ipsarum et propositionum consequentiam et similitudinem monstrare contendit dicens. **M**ā si verum est dicere quoniam est album vel non album necesse est album esse vel non album. et si est album vel non album: verum est affirmare vel negare: et si non est mentis: et si mentis non est. quod necesse est affirmationem vel negationem veram esse vel falsam. **O**is inquit affirmatio omninoque negatio cum rebus ipsis vel vera vel falsa est. huiusmodi autem rei ex presentibus exemplum sumit. **M**ā sicut se habent hinc necessitatem in presenti tempore enunciationes: ita se habent et in futuro. **S**peculemur igitur et in presenti que sit rerum propositionumque necessitas. Si qua enim propositio de qualibet re dicta vera est: illam rem quam dixit esse necesse est. **S**i enim dixerit quoniam nix alba est et hoc verum est: veritatem propositionis sequitur necessitas rei. **N**ecessitas enim nixem esse albam: si propositio que de eadem re predicata est: vera est. **Q**uod si dixerit quis non esse albam picem et hec vera est. **M**anifestum quoque rem propositionis consequi veritatem. **A**mplius quoque et propositiones rerum necessitates sequuntur. **S**i enim est aliqua res: verum est de ea dicere quoniam est: et si non est aliqua res verum est de ea dicere quoniam non est ita hinc veritatem affirmationis vel negationis necessitas rei substantiam sequitur: et reque necessitas propositionum comitatur necessitates: atque hoc quidem in veris. **I**n falsis quoque idem est contrarium. **M**ā si falsa est affirmatio: rem de qua loquitur non esse necesse est: ut si falsa est affirmatio: que dicitur picem esse albam: non esse albam picem necesse est. **R**ursus si falsa est negatio que dicitur nixem non esse albam: nixem esse albam necesse est. **R**ursus si non est res: affirmatio quoque de eadem re necessario falsa est. **Q**uod si rursus res non sit: id quod potest dicere falsa negatio: sine ulla dubitatione illa negatio falsa est: et hoc esse necesse est ut quoniam de nive potest dicere falsa negatio quoniam alba non est: hoc ipsum quod falsa negatio dicit. id est albam non esse non est. **N**ix enim non alba non est. **Q**uare rerum necessitati falsitas utrumque convertitur. nam si est aliquid: vere de eodem dicitur quoniam est: et si vere dicitur

illam rem de qua vere dicitur aliquid: esse necesse est: quod si non est id quod dicitur falsa enunciatio est: et si enunciationes false sunt: res non esse necesse est. **Q**uod si hec ita sunt: propositum est autem omnem affirmationem et negationem veram esse definite: quoniam propositionum veritatem vel falsitatem rerum necessitas hinc esse vel non esse consequitur: esse quidem hinc veritatem ut dictum est: non esse hinc falsitatem. **N**ihil sit casu neque libera voluntate neque aliqua possibilitate. **N**ec enim que utrumlibet vocamus talia sunt: que cum nondum sunt facta et fieri possunt et non fieri. si enim facta sunt non fieri potuerunt: ut hodie me librum virgilij legere: quod nondum feci: potest quidem non fieri: potest etiam fieri: quod si fecero potui non facere. hec igitur hinc sunt quoniamque utrumlibet dicitur. **U**trumlibet autem quid sit ipse planius demonstrat dicens

Utrumlibet enim nihil magis sic vel non sic se habet aut habebit.

Est enim utrumlibet quod ad esse vel non ad esse equaliter se habet. id est neque illud esse necesse sit neque non esse necesse sit. **P**utauerunt autem quidam: quorum stoici quoque sunt Aristotelem dicere in futuro contingentes nec veras esse nec falsas quod enim dixit nihil se magis ad esse habere quam ad non esse hoc putaverunt tanquam nihil eas interesset falsas an veras putari. neque veras enim neque falsas esse arbitrati sunt: sed falsum est. non enim Aristoteles hoc dicit quod utrumque nec vere nec false sint: sed quod una quidem ipsarum quelibet aut vera aut falsa est non tamen quemadmodum in preteritis definite: nec quemadmodum in presentibus. sed enunciativarum vocum duplicem quodammodo esse naturam: quarum quedam essent: in quibus non modo verum et falsum inueniretur: sed in quibus etiam unam esse definite veram alteram definite falsam: in alijs vero una quidem vera: altera falsa sed indefinite et commutabiliter et hoc per suam naturam: non ad nostram ignorantiam atque noticiam. **Q**uocirca recte dictum est si omnis affirmatio vel negatio vera definite esset: nihil fieri neque esse vel casu vel a communi nomine utrumlibet nec esse aut non esse contingenter: sed aut esse aut non esse definite: sed magis ex necessitate omnia. hoc enim consequitur cum qui dicit aut cum qui affirmat vix esse: aut cum qui negat quod si hoc verum esset. similiter cum veritate fieret: vel cum falsitate non fieri: et quod vere false vel ab enunciationibus dicebat. **Q**uod si hoc impossibile est et sunt quedam res: que necessitate non sunt videmus autem quaedam esse casu: quaedam ex voluntate: quaedam ex propria possibilitate nature: frustra putatur sicut in preteritis: ita quoque in futuris enunciationibus unam esse veram alteram falsam definite. **Q**uare hec una fuit eius argumentatio: aliam vero quasi ipse sibi opponens quandam questionem: ingreditur validiore tractatu.

Amplius si est album nunc: verum erat dicere prius quoniam erit album. quare semper fuit verum dicere quodlibet eorum que facta sunt quoniam est vel erit. quod si semper verum fuit dicere: quoniam est vel erit. non potest hoc non esse. vel non futurum esse. **Q**uod autem non potest non fieri. impossibile est non fieri. **E**t quod impossibile est non fieri. necesse est fieri. **O**mnia ergo que futura sunt. necesse est fieri. nihil igitur utrumlibet. neque casu erit nam si casu. non ex necessitate.

Cad destruendum non esse omnes enunciationes veras

De interpretatione secunde editionis liber. iiii.

definite in futuro vel falsas ex eadem argumentationis virtute et ex eodem possibilitatis euentu diuersam tñ ingredi rationis viam. Dudū enim ex his que nō dū erant facta: si vera futura esse predicarent in rebus necessitatē solam esse posse collegit. nunc autem ex rebus que facte sunt argumentationē capit. si vere anteq̄ fierent predicarent: necessitatis nexu euentus rez oīuz contineri arbitranē. n. bi qui dicūt contingētū quoq̄ propositionū stabilem eē i enūciationibus modū s̄m veritatē. s. atq̄ mendatiū: q̄ oīa que cūq̄ facta sunt inquit potuerit predici qm̄ fiet. hoc enī in natura fuit ante: sed nobis hoc rei ipsius patefecit euet̄. Quare si oīa quecūq̄ euenerūt sunt: et ea que sunt futura esse predici potuerūt: necesse est oīa que dicuntur aut definite vera esse aut definite falsa quoniā definitus eoz euentus s̄m presens tempus est. Quare in omnibus in quibus aliquid euenit verum erat dicere qm̄ euenturū est: et si nondū adhuc factus est. hoc autem illa res probat verum fuisse tunc dici: qm̄ euenit id qd̄ predici potuerat: quod si predictum esset: res euentura definita veritate predicereēt. hoc Aristoteles sumens ad idē impossibile validissimā rōne perducit: et p̄sentis tēporis naturā cū futuri enūciatione cōiungit. Ait enī simile esse de presentibus enūciare s̄m veritatis necessitates et de futuris. Mā si verū est dicere qm̄ est aliquid: esse necesse ē. et si verū est dicere qm̄ erit futurū esse sine dubio necesse ē oīa igit̄ ex necessitate futura sunt: ad idē impossibile. s. argumentationē trabēs. Sumit aut̄ hui⁹ impossibilitatis ordinē ex his p̄pōnib⁹ que faciliores quidem ad intellectū sunt: idē tñ valent hoc mō. si semp̄ inquit verū est dicere qm̄ est vel erit: quicquid tūc fuit verū p̄dicere: illud nō pōt nō eē: nec nō futurū esse: quēadmodū enī id quod in presenti vere dicitur eē: hoc nō pōt nō esse: et vera de ea propositio fuit: que dicebat esse ita quoq̄ in futuro que dicit aliquid futurū esse: illa si vera est: nō pōt nō futurū eē q̄ predicat. Qd̄ si nō pōt non fieri qd̄ a vera propositione predicatur: i possibile est nō fieri idē. n. ē dicere si p̄t si fieri qd̄ dicere impossibile ē si fieri. qd̄ aut̄ impossibile est non fieri necesse est fieri. Impossibile enim esse idem necessitati valet cōtrarie predicatū: vt ipse post docuit. Mā qd̄ impossibile est esse necesse est nō eē. q̄ enī vt sit. possibile nō ē: nō esse necesse est. Qd̄ si hoc ē et cōtraria se eodē mō habebūt. q̄ est impossibile nō esse: hoc esse necesse est. Sed dictū est ea que vere predicūt impossibile esse non esse hoc aut̄ ē ex necessitate eē. Ea igit̄ q̄ predicūt ex necessitate futura sunt. Nihil igit̄ vtrūlibet neq̄ casu nec oīno scdm̄ liberū arbitriū: q̄ vtrūlibz clausit totū significatio. nā q̄ dicit vtrūlibet: possibilitatē et casum et liberum arbitriū tenet in significatione. Ergo nihil sit casu. Mā si quedā fieri casu dicit ille rursus in ea re perimit necessitatem. qd̄ enim casu est nō est ex necessitate. nihil aut̄ sit casu qm̄ oīa ex necessitate proueniūt: quecūq̄ enūciatio vera p̄dixerit. euenit aut̄ huiusmodi impossibilitas ex eo q̄ concessum est p̄t̄ oīa quecūq̄ facta sūt definite vere predici potuisse. nā si ex necessitate cōtingit id qd̄ euet̄ verū fuit dicere qm̄ erit. q̄ si ex necessitate hoc nō cōtingit s̄ cōtingēter: nō potius verū fuit dicere qm̄ erit: sed magis qm̄ cōtingit esse. nā qui dicit erit: ille quādā necessitatē in ipsa predicatione ponit. hoc inde intelligit̄ q̄ si vere dicat futurum esse id qd̄ p̄dicatur: impossibile sit nō fieri. hoc aut̄ ex necessitate sit fieri. ergo qui dicit qm̄ erit aliquid eoz que contingē

ter eueniūt: in eo q̄ futurū esse dicit id qd̄ cōtingēter euenit: fortasse mentit̄: vel si contigerit res illa: quā p̄dicat: ille tamē mentit̄ est. nō enim euet̄ falsus est: s̄ modus predicationis. Namq̄ ita dicere cras bellū nauale cōtingēter euet̄: hoc est dicere ita eueniet si euenierit vt potuerit non euenire. Hoc ergo q̄ dicit: verū dicit. Euentū enī cōtingēter p̄dicit. q̄ at ita dicit cras erit bellū nauale: quasi necesse eē sit: ita p̄nūciat. q̄ si euenierit nō iā iccirco q̄ p̄dicit: verū dixerit: qm̄ id qd̄ cōtingēter euenturū erat: necessarie futurū esse p̄dicit. Mō ergo in euet̄ est falsitas sed in predicationis mō. quēadmodū enī si quis socrate ambulante dicat. Socrates ex necessitate ambulat: ille mentitus est nō i eo q̄ Socrates ambulat: sed i eo q̄ ille ex necessitate eū ambulare p̄dicauit. ita quoq̄ i hoc q̄ dicit qm̄ erit aliquid: etiā si hoc fiat. ille tñ falsus est nō in eo q̄ factū est: sed in eo q̄ ita factū nō ē vt ille p̄dicit futurū. Qd̄ si verū esset definite: ex necessitate esset futurū. Igit̄ ex necessitate futurū esse p̄dixit qd̄cūq̄ sine vllō alio mō euet̄urum enūciavit. Quare nō in euet̄ rei: sed in predicationis enūciatione falsitas inuenit̄. Oportet enī in cōtingētib⁹ ita aliquid p̄dicere si vera erit enūciatio: vt dicat qd̄ futurū eē aliquid: sed ita vt rursus relinquat esse possibile vt futurū nō sit. Hec aut̄ est cōtingētis natura cōtingēter in enūciatione p̄dicare. Qd̄ si quis simpliciter id qd̄ fortasse cōtingēter eueniet futurū eē p̄dicit. ille rē cōtingētē necessarie futurā p̄dicat. ideo ēt si euenierit id qd̄ dicit: tñ ille mentit̄ in eo q̄ hoc quidē cōtingēter euenit: ille aut̄ ex necessitate futurū eē p̄dixerat. Cū ergo sint quattuor enūciationis et veritatis et falsitatis modi de his scz p̄pōnib⁹ que in futuro p̄dicantur aut qm̄ erit et nō erit id qd̄ dicit. i. vt affirmatio et negatio vera sit: aut qm̄ nec erit nec nō erit vt affirmatio et negatio false sint: aut qm̄ erit aut nō erit: vt vna definite vera altera falsa: aut rursus qm̄ erit aut nō erit: vtriusq̄ s̄m veritatē aut falsitatē indefinitis et cōliter ad veritatē mēdaciūq̄ vergētib⁹ docuit quidez supra et esse et nō esse fieri non posse cū dicit. Utreq̄ enī sit nō erūt in talib⁹. Docuit etiā aliquātis per aut esse aut nō esse definite in cōtingētib⁹ et futuris p̄pōnibus esse nō posse. Mūc illud addidit q̄ neq̄ esse neq̄ non eē. i. q̄ nec illud vere dici possit: posse vtriusq̄ inuenire falsas que dicuntur in futuro propositōes. Qd̄ si neq̄ vtriusq̄ vere sunt: neq̄ vtriusq̄ false: neq̄ vna definite vera altera falsa definite. Restat vt vna vera sit altera falsa: nō tñ definite: s̄ vtrūlibet et instabili modo: vt hoc quidem aut hoc euenire necesse sit vt tñ vna res quelibet quasi necessarie et definite pueniat aut nō pueniat fieri nō possit. Quēadmodū aut̄ vtriusq̄ falsas nō esse demonstraret: hic ichoat.

C At vero nec quoniam verum est neutrum contingit dicere. vt quoniam neq̄ erit. neq̄ non erit primum enim cum sit affirmatio falsa. erit negatio nō vera. et cum hec sit falsa: contingit affirmationē eē non veram. ad hec si verum dicere est: quoniam album est et magnum. oportet esse vtrumq̄. si vero erit cras. oportet esse cras. si autem neq̄ erit neq̄ non erit cras. non erit vtrumlibet. vt nauale bellū oportebit. n. neq̄ fieri nauale bellū: neq̄ nō fieri.

Sensus huiusmodi argumentationis est: nec illud quit dici poterit: q̄ cōtingētū propositionū neutra vera est in futuro. hoc autēz nihil differt dicere q̄ si quis dicat vtriusq̄ esse falsas. hoc enim impossibile ē in p̄dictionib⁹

in contradictionibus. Nam utraq; false inueniri non possunt. hoc. n. proprium contradictionum est: ut proprietate subcontrariarum fugiant in eo quod simul esse non possunt ita quoque contrariarum proprietate vitant: ut in eo quod false simul non reperiunt. hinc ergo propria natura: ut neque false sint simul neque vere. quare una ipsarum semper vera: semper altera falsa. impossibile est igitur cum sit falsa negatio: non vera esse affirmationem. Rursus cum sit falsa affirmatio: negationem esse non veram. Igitur nec hoc est dicere quod utraq; non vere sint. Quod per hoc dicitur quod ait: at vero nec quoniam neutrum verum est contingit dicere. id est non nobis contingit dicere hoc est impossibile dicere: quoniam neutrum verum est. scilicet quod in affirmationibus negationibusque proponitur contingentibus. scilicet et futuris. Qui autem Aristotelem arbitrati sunt utrasque propositiones in futuro falsas arbitrari. Si hec quae nunc dicit diligenter tissime perlegissent: nunquam tantis laborarent erroribus. Neque. n. id est dicere neutra vera est quod dicere neutra vera est definite. futurum. n. esse cras nauale bellum et non futurum non dicitur: quoniam utraq; oia false sunt: sed quoniam neutra vera sit definite: aut quelibet ipsarum definite sit falsa: sed hec quidem vera illa vero falsa: non tamen una ipsarum definite: sed quelibet illarum contingenter. His autem adiecit aliud quiddam dicens: si propositionum veritas ex re substantia pendet: ut quicquid verum est in propositionibus dicere: hoc esse necesse est. quod si verum est dicere quoniam erit aliquid: veritate propositionis sequitur rei necessarius euentus. Quod si quis dicat qualibet illam rem cras albam futuram: si hoc vere dixerit: cras ex necessitate alba futura est. Sic igitur si quis verum dicit neutram veram esse propositionum earum: que in futuro dicuntur: necesse est id quod dicitur et quod significat ab illis propositionibus nec esse nec non esse. falsa. n. et affirmatio et negatio est nec quod affirmatio dicit fieri potest nec quod negatio: ergo ex necessitate neutrum sit vel quod affirmatio dicit vel quod negatio. Ergo si dicat affirmatio cras bellum nauale futurum: quoniam falsa est: non erit cras bellum nauale. Rursus si idem neget negatio dicens: non erit cras nauale bellum: quoniam hec quoque falsa est: erit cras nauale bellum. Quare neque erit bellum nauale: quia affirmatio falsa est: nec non erit bellum nauale: quia negatio falsa est. Sed hanc ineptiam nec alius sibi fingere potest. Quis enim unquam dixerit aliquam rem ex necessitate nec esse nec non esse: quod ille. scilicet dicit utrasque propositiones in futuro falsas existere.

Que ergo contingunt inconuenientia: hec sunt et alia huiusmodi: si omnis affirmationis et negationis: vel in his que in vniuersalibus dicuntur vniuersaliter: vel in his que sunt singularia: necesse est oppositarum hanc quidem veram esse: illam vero falsam. Nihil autem vtrumlibet esse in his que sunt: sed omnia esse et fieri ex necessitate. Quare non oportebit neque consiliari: neque negociari: quoniam si hoc facimus: erit hoc: si vero non hoc: non erit hoc. nihil enim prohibet in mille annu hinc quidem dicere hoc futurum esse. illud vero non dicere. quare ex necessitate erit: quodlibet eorum verum erat dicere tunc.

Omnia in futuro vel vera vel falsa definite esse in propositionibus arbitratae impossibilitas ista consequitur. nihil. n. neque ex libero voluntatis arbitrio: neque ex aliqua possibilitate: neque ex casu quicquam fieri potest: sed oia necessitati subiecta sunt: quorum quidam non dubitauerunt dicere oia ex necessitate esse et quibusdam artibus cona-

ti sunt id quod in nobis est cum re necessitate coniungere. Dicunt. n. quidam quorum sunt stoici oia quecumque sunt: fati puenire necessitate: et oia que fatalis agit ratio si ne dubio ex necessitate contingere: Sed illa esse sola in nobis et ex voluntate nostra: quocumque per voluntatem nostram et per nos ipsos vis fati complet ac perficit. neque. n. inquit voluntas nostra in nobis est: sed idem volumus idemque volumus: quicquid fati necessitas impauit: ut voluntas nostra quoque ex fato pendere videtur: ita quoniam per voluntatem nostram quedam ex nobis sunt: et ea que sunt in nobis sunt quoniamque voluntas ipsa ex necessitate fati est: et que nos nostra facimus voluntate eo quod necessitas impauit: ea ipsa lapsi facimus necessitate. Quare hoc modo significatio non liberi arbitrii permutantes necessitate. et id quod in nobis est coniungere impossibiliter et copulare contentum. Illud. n. in nobis est liberum arbitrium quod sit oia necessitate vacuum: et ingenuum et sine potestatis: quorum nos omni quodammodo sumus vel faciendi vel non faciendi: quod si voluntates quoque nostri fati nobis necessitas imparet: in nobis voluntas ipsa non erit: sed in fato: nec erit liberum arbitrium sed potius seruiens necessitati. vbi fit: ut qui ois actus euentuum necessitate constringunt dicunt per hoc poplitem quoque nos non flectere nisi fatalis quoque necessitas iusserit. Laput quoque non scalpere: que re nec lauare: nec agere aliquid. His et adiecit vel aliquid quid feliciter vel aliquid infeliciter facere vel pati. vbi fit ut neque casum: neque liberum arbitrium: nec possibile in rebus vllum esse contendant: quoniam liberum destruere metuens arbitrium aliam ei fingat significationem per quam nihilominus libera hominis voluntas euerit. Aristotelica vero auctoritas: ita hec in rebus posita et constituta esse confirmat: ut non exponat nunc quod sit casus: quod ve possibile: quidve in nobis: nec ea esse in rebus probat atque demonstrat: sed in tamen apud illum hoc in rebus esse manifestum est: ut opinionem qua quis arbitrat eum ciationes in futuro ois veras esse. per hoc impossibile esse dicat quod casum: et possibilitatem: liberumque arbitrium euerit. Hec. n. in rebus ita constituta putat: ut non de his vlla opus sit demonstratione: sed impossibilis non iudicet: quocumque vel possibile: vel casus vel id quod in nobis est conat euertere. et casus quidem quemadmodum definita in propositionibus futuris destruat veritas supra monstrauit. Illic autem quemadmodum eadem ipsa veritas definita futurarum et contingentium propositionum tollat liberi arbitrii facultatem maximam vi argumentationis exequitur dicens hinc cuncta contingere impossibilia: si quis una enunciatiois parte definite veram vel falsam esse contingat. sed nos secuti porphyrium cum huius disputatiois expositionem cepimus id quod prius dixit in singularibus et futuris: ob hoc dixisse prediximus quod facilius sit intel lectus disputatiois: si hec prius in singularibus prospicerent: de quibus singularibus diligentissime placuit. nunc de vrbibus vltiter predicatis: et de his que sunt adiectio nes loquitur. Ita. n. dicit. Si ois affirmationis et negationis vel in his que in vrbibus dicitur vltiter: vel in his que sunt singularia: necesse est oppositarum hanc quidem esse veram: illam vero falsam. Alexander autem in singularibus et futuris dixisse eum arbitrat: tanquam si diceret in his futuris que in generatione et corruptione sunt. Sunt. n. quaedam futura que in generatione et corruptione non sunt: ut quod de sole et luna et de ceteris celestibus pronunciat. hec vero que sunt in rebus his quare est nasci et corrumpi natura: vna semper non necesse est vera esse alteram falsam. Sed neutram ego improbo expositionem. utraq; n. verissima ratione firman. Ois autem sensus talis est quod ne-

De interpretatio. editionis secunde lib. tertius.

cessitate solā in rebus impare destruit Aristoteles
oē. n. qđ nā est: nō frustra est. cōsiliari aut boies nā
liter bñt. Qđ si necessitas in rebus sola dñabit: sine
cā est cōsiliatio. Sed cōsiliatio frustra nō est. nā. n. est.
Nō igit i reb? pōt cūcta necessitas. ordo aut se sic bz
Que ergo inqt cōtingūt incōueniētia hec sūt 7 hñdī
alia. s. qm̄ qui est in rebus casus euerit. Alia vō qm̄
possibilitas 7 liberi arbitrii volūtas amittitur. 7 bec
quō cōtingūt: ipse secutus est dicens. Si oīs affirmā
tionis 7 negationis vel in his q̄ in vniuersalibus dñr
vniuersaliter: vel in his q̄ sunt singularia necesse ē op
positay hanc quidē verā esse: illā vero falsam. Nihil
aut vtrūlibet esse in his q̄ fiunt. Sed oīa eē 7 fieri ex
necessitate. tunc. n. incōuenientia illa cōtingunt: si oīs
affirmatio vel negatio definite vera vel falsa est: siue
in his dictionibus: q̄ in vlibus angulariter fiūt: siue
in singularibus. Tunc. n. nihil est vtrūlibet: s; ex ne
cessitate oīa: qm̄ veritatē 7 falsitatē ppositionū rez
euentus ex necessitate consequitur. Quare (vt ipse ait)
nō oportebit neq; cōsiliari neq; negociari qm̄ si hoc fa
cim? erit hoc: si vero nō hoc si erit hoc. Euerit. n. cō
siliatio: si frustra ē: frustra at eā dicit eē: qđ i reb? so
lā ponit fati necessitatē. Tur. n. quis cōsiliū habeat si
nihil ex eo qđ cōsiliat efficiet: cū administrat cūcta
necessitas. Quare nō oportebit cōsiliari: vel si qs con
siliat negociari nō debet. Illegociari aut est actu ali
quid 7 negociatio agere: non lucrū: sed aliquā cām vel
actū. Nihil. n. ipse per actū suū cōsiliū expedit: nī
si fati necessitas iubeat. Docuit aut quid eēt cōsilia
tio per id qđ ait: qm̄ si hoc facimus erit hoc: si vero
nō hoc nō erit hoc. Ita. n. semp fit cōsiliatio vt si sit
scipio: ita cōsiliabit. Si in ap̄ricā exercitū ducā cladē
hannibalīs ab italia remouebo. Sin vero nō ducā: si
eripiet italia. hoc est. n. dicere. Si hoc faciā: vt si in
ap̄ricā exercitū ducā: erit hoc. i. eripiet italia. Si vō
nō hoc. i. si hic māsero: non erit hoc. i. si eripiet italia
Et in aliis oībus rebus eodem mō. simul aut mōstra
uit in cōsiliis non esse necessitatē. Si. n. hoc inqt fa
ciam hoc erit: 7 si nō hoc: nō erit: qđ si necessitas eēt
in rebus siue hoc qs faceret siue nō faceret qđ neces
se eēt eueniret. Quare qđ cōsiliū rōne fit: non fit vio
lencia necessitatis. adiunxit at ei qđ est cōsiliari nego
ciari 7 est ordo hoc mō. Quare nō oportebit neq; cō
siliari qm̄ si hoc facimus: erit hoc. Si vero nō hoc: nō
erit hoc. nihil. n. p̄hibet in millesimū annū hūc qđez
dicere hoc futuz esse: hūc vero nō dicere. Quare ex
necessitate erit: qđlibet eoz vez erat dicere tūc. neq;
negociari. i. actū incipe atq; negociū gerere. prior est
. n. cōsiliatio: posterius negociū s; negociū post cōsilia
tionē posuit: 7 cūcta q̄ ad cōsiliationis nāz addi oport
tebat: post negatōis subdidit interpositionē. Est aut
ordo hoc mō. Si oīa inqt necessitas agit: nō opz cōsilia
ri: qm̄ si hoc facimus pueniet hoc nobis: si vō hoc
non facimus: non pueniet. Nihil. n. p̄hibet frustra
vnū dicere: altez negare dicētē. Si hoc facimus hoc
erit aut nō erit. qđ. n. ventuz est fiet: siue ille p̄ cōsiliū
cōiectet hoc posse fieri et si quid aliud fecerit: siue ille
per cōsiliū neget hoc posse fieri et si hoc qđ dixit fa
ciat. Ex necessitate. n. futuz est: qđquid vnus eoz vez
dixerit. Qđ si cōsiliari non oz oīo: nec negociari oport
tebit. i. nullū incipere negociū. Siue. n. quis incipiat:
siue nō incipiat quicqđ ex necessitate est: siue vlla du
bitatione pueniet. q̄re nihil alter bō distabit ab alte
ro boie. Eo. n. meliores boies iudicam? : qđ meliores
sunt in cōsilio: sed vbi cōsiliatio frustra est cuncta ne

cessitate faciente: boies quoq; inter se nihil differūt.
ipsa. n. cōsiliatio nihil differt: vtrū bona an mala sit
cū puentus necessitas in fati administratiōe cōsistat.
Quare si boni cōsiliū boies laude digni sunt: mali cōsilia
vituperatione. Nō aliter hoc erit iuste: nisi vt ma
lus actus malūq; cōsiliū 7 ecōtra bonū in nra sit po
testate 7 nō in fato. Lū. n. nulla ex necessitate cōstrin
gat euentus rei: tūc 7 libez arbitriū voluntatis ē: vt
nō sit fatali seruiens necessitati. Ergo neq; q in hoc
mūdo simplices rez ordines posuere: recipiēdi sunt 7
bi q in pmixta hac mūdāna mole nō pmixtas quoq;
actoz cās accipiūt: repudiandi. Mā neq; qui casu oīa
euenire dicūt: recte arbitrant: neq; q oīa necessitatis
violētia fingūt: sana opiniōe tenent: neq; n. oīa ex li
bero eē arbitrio manifestū est: sed hoz oīum 7 cause
mixte sunt 7 euentus. Sūt. n. qđā ex casu: sunt aliq; ex
necessitate: quedā et videmus libero teneri iudicio 7
actū quidē nroz voluntas in nobis est. Mā. n. vos
luntas domina quodā mō est nroz actū: 7 totius vi
te rōnis: sed nō eodē mō euentus quoq; in nra est po
testate. pro alia nāq; re aliqđ ex libero arbitrio faciē
tibus ex eisdē veniens causis casus interstrepit: vt cū
serobē deponēs qs: vt fodiat vitē si thesaurū inueniat:
serobē quidem deponere ex libero venit arbitrio: vt
tūc inueniret thesaurū solus attulit casus: eam tñ cās
bñs casus: quā volūtas attulit. Msi. n. fodere serobē
thesaurus nō esset inuētus. Quidā aut euentus nris
voluntatibus suppetit. quosdā vero impedit qđā vio
lenta necessitas. p̄radere. n. 7 legere 7 alia hñdī sic
cut ex nra voluntate sunt: ita quoq; eoz pendet euen
tus ex nra voluntate. qđ si nūc impare persis velit ro
manus: arbitriū quidē voluntatis in ipso est: sed hūc
euentū durior necessitas retinet: 7 ad perfectionē ve
tat adduci. Ita quoq; oīum rez 7 casus 7 voluntas 7
necessitas dominant. Nec vna haz res in oībus po
nenda est: sed triū mixta potentia: vñ fit vt peccantiū
magis aiūs consideret potiusq; euentus: 7 punit ani
mus non perfectio: idcirco qđ voluntas qdem nobis
libera est: sed aliquotiens perfectionis ordo retinet.
Quod si oīa vel casu vel necessitate fierent nec laus di
gna bñ facientibus: nec vltio delinquentibus: necle
ges vlle essent iuste: que aut bonis premia: aut malis
restituerent penas. Venio nunc ad illud qđ multis
queritur modis an diuinitio maneat: si non in rebus
oīa ex necessitate cōtingant. nā q in vera predicatio
ne est: idem est in scientia. 7 sicut cū quis verum pre
dicat: qđ vere p̄dicat esse necesse est. Ita qđ quis futuz
nouit: illud futuz esse necesse est. Sed diuinitio non
nouit sic oīa: vt ex necessitate futura p̄nunciet. atq;
idcirco frequenter ita diuinat: qđ facillime in vtrum
libet agnoscat. hoc quidē futuz est. Sed si hoc fit: nō
eueniet. quasi interdici possit 7 alio mō euenire. qđ si
ita est necessitate nō euenit. vtrū aut si oīa futura sci
at deus: oīa eē necesse est: ita qramus. Si quis dicat
dei sciam de futuris euentū rez subsequi ex necessita
te is profecto conuersurus est si omnia ex necessitate
non contingunt: oīa deū scire non posse. Mā scientias
dei seqtur euentū necessitas: si necessitas euentuum
non sit: diuina scientia perimitur. et quis tā impia ra
tione aiū torqueat: vt hoc de eo dicere audeat. Sz
fortasse quis dicat: qm̄ euenire non pōt: vt deus oīa
futura non nouerit. M̄ inc euenire: vt omnia ex neces
sitate sint: qm̄ deo noticiam rerū futurarum tollere
nefas est. Sed si quis hoc dicat: illi videndum est: qđ
deus dum oīa scire conatur efficere: omnia nescire cō
tendit.

tendit. Binarium. n. numerū esse imparem si quis se scire proponat: non ille nouerit: sed potius nescit. Ita quoque non ē potentie nosse: sed id arbitrari nosse potius ipotentie est. quā quis ergo dicat deū cuncta nosse et ob hoc cuncta ex necessitate eē futura: is deū dicit ex necessitate cuncta ventura credere: quēcūq; ex necessitate nō eueniunt. Illā si oīa ex necessitate vētura nouit deus: in noticia sua fallit. non. n. oīa ex necessitate eueniūt: sed aliqua contingenter. Ergo si q̄ contingenter euentura sunt. ex necessitate euentura nouerit: in propria prudentia falsus ē. Mouit. n. futura de? nō vt ex necessitate eueniētia: sed vt contingēter: ita vt aliud posse fieri nō ignoret: q̄ tñ fiat ex ipsoꝝ hoīum et actūū rōne p̄sciat quare si q̄ oīa ex necessitate fieri dicat: deo quoque beniuolentiā subripiat necesse est. nihil. n. illi? benignitas parit: q̄si quidē cuncta necessitas administrat: vt ip̄s dei bñfacere ex necessitate quodāmodo sit nō ex ipsius voluntate. nā si ex ipsius voluntate q̄dā sunt: vt ipse nulla necessitate claudat: non oīa ex necessitate contingunt. Quis igit̄ tā impie sapiens deum quoque necessitate cōstringat: qui si oīa ex necessitate fieri dicat: ista quoque vis impossibilitatis eueniet. q̄ reponēdū in rebus ē casu q̄dā posse: et voluntate effici: et necessitate cōstringi. Et ratio q̄ vtrum vis horū submittit: impossibilis iudicanda est. Non igit̄ immerito Aristoteles ad impossibilem rationem produxit dicens et possibilitatem et casum et liberum arbitrium deperire: quod fieri nequit: si oīum futurarū enunciationū vna semp̄ vera est definite: falsa semper altera definite. hanc. n. veritatem et falsitatem necessitas consequitur: que et casum de rebus et libere subducit arbitriū. vnde nunc quoque idem repetit dicens nihil impedire vtrum aliquis ante mille annos aliquid futurum eē dicat: an alius neget. Non enim facit dicere vel negare cuncta que facienda sunt vel non faciēda: sed si necesse est dicentem vel negantem res quoque affirmatas vel negatas subsequi: etiam si illi non dicant: que illis dicentibus euenire necesse erat: etiam non dicentibus euenire necesse est. dicit autem hoc modo.

CAt vō nec hoc differt: si aliqui dixerint cōtradictionē: vel non dixerint. manifestū est enī quoniam sic se habēt res: et si non hic quidē affirmauerit: ille vero negauerit. nō enī propter negare vel affirmare erit vel non erit nec in millesimū annū magis q̄ in quātolibet tempe. quare si in omni tempe sic se habebat. vt vnus diceret vē: necesse erat hoc fieri: et vnūquodq; eorū que fiunt: sic sēper se habebat: vt ex necessitate fieret. quādo enī vere dicit quis: quoniam erit: nō potest non fieri: et quod factū est: verus erat dicere sēper: quoniam erit. q̄ si hec nō sūt possibilia. videmus enī eē principū futurorū et ab eo q̄ consiliamur: atq; agimus aliquid.

Euentus necessariarū rez Aristoteles nō ex predicentū veritate. sed ex ipsarū rerum nā considerans ait: q̄ licet necesse sit quisq; de re aliqua vere predixerit: re quam ante pronūciauerit: euenire. non tñ idcirco rerum necessitas ex predicationis veritate pēdet: sed diuinandi veritas ex rez potius necessitate perpendit. Non. n. idcirco necesse est esse: qm̄ verum aliquid predictum est: sed qm̄ necessario erat futurū: idcirco de ea re potuit aliquid vere predicti. q̄ si ita ē: eueniendi rei vel non eueniendi non est causa is qui predicit rez futuram esse vel negat. Non. n. pp̄ affirmationem vel

negationē esse necesse est. sed idcirco ea esse necesse ē que futura sunt: qm̄ in natura propria bñt necessitatem quandam: in qua si quis incurrit: vey: predictum Ergo si quecūq; nunc facta sunt: vey: de his fuisset dicere qm̄ erunt: siue ille dixisset siue non: hec que facta sunt erunt ex necessitate futura. non. n. propter dicentem vel negantem in rebus necessitas est: sed propter rerum necessitatem veritas in pronunciatione vel falsitas inuenit. quare si etiam ea que nunc facta sūt vere potuissent predicti qm̄ erunt: his ita positis rem necesse esset euenire: siue illi predicerent siue non: necesse est id q̄ fit ex necessitate esse futurū. et nihil oīno vtrumlibet in rebus est. nāq; si nihil necessitatem rerum adiuvat diuinatio: et nihil interest: vtrum quis predicet futurū esse aliquid an neget: an nullus oīno aliquid: nec in affirmatione nec in negatione predicat: manifestū est et qm̄ de eo nulla distantia est: siue quis ante quodlibet multū tps aliquid euenturū vere esse predixit: siue ante quoslibet paucos dies vel horas vt momēta. nihil. n. interest. Siue. n. quis ante mille annos prediceret q̄ ex necessitate rei euenture nihil moueret. q̄. n. nihil interesset. vtrum prediceret an non prediceret nihil quoque interest an iuxta p̄dicat an loget. Quod si hec ita sunt et oīa quecūq; euenerunt futura fuisse necesse est. totū liberum arbitriū perit: totus casus absumit: rerum possibilitas pp̄ necessitatem oīs excluditur. Simul aut̄ Aristotele. pronunciationem euenturū contingens rez necessitatem ex ipsa propositionū veritate confirmat dicens. Si hec ita sunt: vt in omni tpe se sic habeat vnū quodq; qd factū est vt hoc ipsuz vere p̄diceret. necesse esset hoc fieri. i. necesse esset qd predictū est vere euenire. vnus quodq; .n. eorū que fiunt et vere predicunt sic se habet: vt ex necessitate fiat. hoc aut̄ cur fiat hec ratio est. quod. n. vere quis dicit: fieri necesse est. Illa. n. veritas ex necessitate rez procreatur. q̄ si ē id qd factum est veraciter pronunciarer futurum: nulla esset dubitatio oīa ex necessitate prouenire. Quod si hoc inquit impossibile est (videmus. n. quāsdā res ex principio liberi arbitrii et ex n̄ozum actuum fonte descendere) quid dubitamus friuolā rōnem oīum rerum necessitatis excludere: et delectum humane vite interpositione necessitatis non absumere: que. n. erit vlla discretio inter hoīes: si liberi arbitrii iudiciuz perit. cur postremuz leges condite. Cur rei publice iura. Cur responsa sunt. Cur instituta. Cur mores publici et priuati actus cōstitutionibus principū et iudicioruz nexibus continent: si certū est nihil humanis licere propositis frustra. n. cuncta sunt: si libere arbitriū non est. leges. n. et cetera ad continendos aīos hoīum condita scimus. Qd si seipsi aī non regunt: et eos aliqua quedā violentia necessitatis impellit: dubiū non est: quin vacue iste leges sint: que nihil sponte facientibus proponuntur. Sed hec quā sint impossibilia ipse Aristotele. p̄bat: cuius recta snia neq; casum neq; necessitatem neq; possibilitatem in vtraq; parte nature: neq; liberū tollit arbitriū: sed cuncta permiscens rebus plurimis arbitrat mundū compositū non simplici vel casu vel necessitate vel libere voluntatis iudicio contineri. Qd si hec non sunt possibilia. videmus. n. esse principū futurorū et ab eo q̄ consiliamur atq; agimus aliquid. Impossibilia inqt̄ ista sunt vt oīa ex necessitate proueniant. Sumus. n. quorundā nos ipsi quoque principia: et aīus noster rōne formatus: actionesq; nostre ea rōne directe quarundā rez p̄cipiū tenēt. Sic. n. id qd

De interpretatio. editionis secunde lib. tertius.

in nobis est habere dicimur: nullo extra impediante vel cogente ad quod nobis videtur ratione iudicante pro filimus. Nec omnia necessitatibus surripienda sunt. Oium namque aialium genus in eo quod aialia sunt subiectum est aliud nature: aliud celestibus sideribus cursibus aliud rationi quoque mentis et animi cogitationi. Arbores namque et aialia non rationabilia. Illa quidem tantum nature subiecta sunt. Pecora vero quod libere arbitrium non habent: celestium etiam decretis. homines autem et nature et sideribus et proprie voluntati subiecti sunt. Multa. n. natura dominante vel facimus vel patimur ut mortem vel homini habitudinem corporis. Multa etiam se cum rerum ipsarum necessitas trahit: ut ea que cum facere volumus: non tamen facere valeamus. Multa autem dat voluntatis libere arbitrium: que nobis voluntibus fiunt: que non fierent nisi vellemus. vnde fit ut natura que motus est principium: et liberi arbitrii facultate et animi quoque ratione participet. aia vero velut illigata corporibus: quibus natura dominatur: imaginationibus et cupiditatibus et iracundie ardoribus ceterisque: que afferunt corpora: ex ipsa cui illigata est natura participat. Luncti autem diuine prouidentie subiecti ex illa quoque diuinorum voluntate pendemus. itaque nec celestium necessitas tota subicit nec casum disputatio hec de rebus eliminat: et libere firmat arbitrium: sed hec maiora sunt: quam ut nunc digne pertractari queant. Summus igitur et nos quoque rerum principia et ex nostris consiliis atque actibus in rebus plura consistunt. Quod si ea que per hanc rationem afferunt: perspicua sunt quod vero ponit. i. affirmationes et negationes omnes in futuro veras esse non eque perspicuum est: cur dubitamus mendacem subterfugere rationis viam et tenere ea que cum vera sint: tum manifesta sunt repudiatis his que nec veritate vlla firma sunt: nec perspicue clarescunt. Et quoniam iam supra dixerat: quare non oportebit neque consiliari: neque negociari. nunc hoc reddidit ad id quod ait consiliari dicens nos esse principium futurorum et ab eo quod consiliari mur. ad id quod ait neque negociari reddidit id quod subicit: ab eo quod egimus. Quare tanta benevolentia ordo constructa est: ut in ea teneatur rationis ordinisque necessitas.

Et quoniam est omnino in his: que non semper actu sunt: esse possibile et non esse similiter: in quibus utrumque contingit et esse et non esse: quare fieri et non fieri. et multa nobis manifesta sunt sic se habentia: ut quoniam hanc vestem possibile est incidi: et non incidere: sed prius extere. Similiter autem et non incidi possibile est. non enim esset ea prius exteri: nisi possibile esset non incidi. quare et in alijs facturis: que secundum potentiam huiusmodi dicuntur. manifestum igitur est: quoniam non omnia ex necessitate vel sunt vel fiunt: sed alia quod utrumlibet: et non magis vel affirmatio vel negatio vera est: alia vero magis quidem et in pluribus alterum: sed contingit fieri et alterum: alterum vero minime.

Continuum quidem sensus est ex superioribus hoc modo: supra. n. ait: quod si hec non sunt possibilis. i. ut omnia necessitas administret. Videmus. n. a nobis quoddam esse principium futurorum et a nostris actibus atque consiliis. his illud addit. quoniam sunt aliqua que possibilis sunt esse cum non sint: et non esse cum sint. hec est simul auferentur: si necessitas in omnibus dominetur. et sensus quidem cum superioribus ita coniunctus est. Quod autem huius argumentationis tota sententia. hoc modo perspicendum est. possibile esse dicitur quod in utramque partem facile nature sue ratio

ne vertatur: ut cum non sit possibile sit esse: nec cum sit ut non sit res vlla prohibeat: ita ergo et quod possibile dicimus a necessitate seiuungimus. Aliter. n. dicitur possibile me esse ambulare: cum sedeam: aliter sole nunc esse in sagittario: et post paucos dies in aquarium transgredi. ita. n. possibile illud est: ut etiam esse necesse sit. possibile autem dicere solemus: quod et cum non sit esse possibile. et cum sit non esse iterum possit. Si quis ergo omnia necessitati subiecerit. ille namque possibilitatis intercipit. Res ergo sunt sine de possibilitate. Philo. enim dicit possibile esse quod natura propria enunciatiois suscipiat veritatem: ut cum dico me hodie esse et beo criti bucolica lecturum. hoc si nihil extra prohibeat: quantum in se est potest veraciter predicari. Eodem autem modo idem ipse philo. necessarium esse definit: quod cum verum sit: quod tamen in se esse nunquam possit susceptiuum esse medicum: non necessarium autem esse determinat: quod quod tamen in se esse possit suscipere falsitatem. impossibile vero secundum propriam namque nunquam possit suscipere veritatem. Idem tamen ipse et contingens et possibile vnum esse confirmat. Diodorus possibile esse determinat: quod autem est aut erit: impossibile quod cum falsum sit: non erit verum. necessarium quod cum sit verum: non erit falsum. Non necessarium quod autem iam est aut erit falsum. Stoici vero possibile quodam posuerunt quod susceptibile esset verum predicationis nihil prohibentibus alijs que cum extra sint cum ipso tamen fieri contingunt. Impossibile autem quod nullam vnumque suscipiat veritatem alijs extra euentum ipsius prohibentibus. Necesse autem quod cum verum sit: falsam predicationem nulla ratione suscipiat. Sed si omnia ex necessitate sunt in diodozi sententiam non rectam sine vlla dubitatione veniendum est. Ille. n. arbitratus est si quis in mari moreretur: cum in terra morte non potuisset suscipere. quod neque philo. neque stoici dicunt. sed quod ista non dicant: tamen si vnam partem contradictionis euentu necessitatis metuerit: idem cum diodoro sentire cogunt. Nam si quis in mari mortuus est: illi necesse fuit in mari necari. impossibile. n. cum fuit in terra morte suscipere. quod falsum est. Atque hec omnia impossibilia subire cogunt. quoniam. n. definite alteram contradictionis partem in futuro veram esse contendunt: solam necessitatem in rebus inducunt. Neque. n. si quis naufragio perit in pelago: idcirco si nunquam nauigasset immortalis in terra futurus fuisset. At vero non ex euentu rerum: sed ex natura euentus ipsos susipientium propositionum contradictiones indicade sunt. Si. n. mihi omnia suppetunt nunc. ut atenas ea. et si non vadam: posse tamen me ire manifestum est. et cum iero potuisset non ire. Id quoque apud eos quod euentus ex rebus natura recta ratione diiudicat indubitatum est. Non ergo idem est possibile: ut sit necessarium. Sed quod quod necessarium est possibile sit: est tamen alia quedam extrinsecus possibilitatis natura: que et ab impossibile et a necessitate seiuuncta est. Aristoteles enim hanc bene opinionem de his: que semper necesse est esse: ea putat nullam habere ad contraria cognationem: ut mixtum semper est frigida nunquam calori coniuncta est. Ignis quoque nunquam frigori cognatus est. Idcirco quoniam semper in frigidis contrarietate versatur. i. in calore. Ergo omnia quecumque sunt necessaria: nullam ad contrariorum qualitatem: quam ipsa retinet habent cognationem. Quod si quam cognationem haberet ignis ad frigus frustra esset illa cognatio. nunquam. n. ignis se in frigidis qualitate verteret: sed nouimus nihil proprium naturam frustra nam solere perficere. Ergo illa sunt posita necessaria quecumque ad contraria nullam habent cognationem: quecumque autem habent: illa sunt non necessaria. Sed quoniam ad utramque partem contrarietatis naturali quadam cognatione videntur

videntur esse coniuncta: idcirco ad utraqz partes eorum eventus possibilis est: vt lignū hoc. *¶* Dicitur. n. secari sed nihilominus tñ b3 ad contraria cognationem. *¶* Dicitur. n. non secari. et aqua quidē pōt calefcere. sed nihil eā p̄hibet et frigori quoqz esse coniunctā. Et vniuersaliter dicere est: quicunqz neqz semp sunt: neqz se per nō sunt. sed aliquoties sunt: aliquoties non sunt: ea per hoc ipm qz sunt et nō sunt: hñt aliquā ad contraria cognationē. Nec aut impossibiliū et necessario rū media sunt. Impossibile. n. nunqz esse pōt. Necessariū nunqz non eē. inter hec p̄p̄ia quorundā nā est: que hoz vtroqz sit media: que et esse. s. possit et nō esse. ergo hoc nūc dicit. Videmus inqz in his: q̄ non semp actu sunt. Illa vero nō semp sunt actu: que ad vtraqz p̄ria hñt cognationē. ignis semp actu calidus est. aqua vero nō semp. Quocirca videmus in his: q̄ non semp sunt actu: esse quedā possibilis. et non. i. vt et sint et nō sint. qd̄ in his euenit in quibus vtrūqz cōtingit. i. et esse et nō esse: vt aquā et esse calidam et non esse. fieri quoqz et non fieri calidā. Multaqz nobis p̄ sp̄icia sunt ita se se habentia. vt in vtramqz partem euentus sine vllō alicuius rei impedimēto vertatur: vt vestem possibile est quidē secari. Sed fortasse ita p̄tingit: vt non añ ferro diuidat. q̄z eam exerat vetustas: et hoc fieri potest: vt quelibet vestis nō ferro potius minutatim pereat. quā vsu ipso exerat. Similr autem non solū eam secari possibile est: sed eam p̄t̄ exteri q̄z secari: non. n. esset possibile nō secari nisi p̄t̄ us esset possibile exteri. Cum. n. exteritur: non secatur hoc aut in qbus eueniat vniuersaliter monstrat. Euenit hoc inquit in facturis. facture aut sunt: in qbus cunqz generatio est atqz corruptio. Siue. n. quid nā fiat siue arte: in his a faciendo facturā dicit. In his ergo facturis alia potestate quidem sunt alia actu: vt aqua qdem est calida possibilitate. *¶* Dicitur. n. fieri calida: frigida aut actu est. Est enim frigida actu. hoc autem actu et potestate fieri ex materia venit. Nā cuz sit materia contrarietatis susceptrix: et ipsa in se vtriusqz cōtrarietatis habeat cognationē: si ipsa p̄ se cogitet: nihil eoz habet que in se suscipit: et ipsa quidē nihil actu est: oīa tñ potestate. Suscipiēs autem contraria q̄z q̄z vnā habeat contrarietate habet tñ et alteram simul: sed non actu: vt in eadē aqua. huius. n. materia et caloris susceptrix est et frigoris. Sed cū vtrūlibet eoz susceperit vel calorem vel frigus: est quidem si ita contingit calida: est et simul et frigida: et non eodē modo. Nam fortasse actu calida est frigida potestate. Ergo qd̄ potestate est i rebus: ex materia venit. Alioquin diuinis corporibus nihil osno est potestate: sed oē actu: vt in sole nunqz est lumen potestate: sed actu nec potestate quidē vlla obscuritas: vel toto celo nulla quies. Ita ergo se se hñt ex materia: vt oīa ipsa essent potestate. nihil aut actu introducta: sed natura que in ipsa materia est: singulos pro rōne distribuit motus: et singulas qualitātū p̄p̄ietates singulis materie partibus ponit: vt alias quidē nā ipsa necessariis res ordinauerit ita vt q̄z diu res illa esset eius in ipsa proprietates p̄maneret: vt igni calor. Nā q̄z diu ignis est: tamdiu ignē calidū esse necesse est. aliis vero rebus tales qualitates apposit: qbus carere possunt. Et illa quidē necessaria q̄litas in format vniuersiūsqz substantiā. illa. n. eius qualitas cū ipsa materia ex natura coniuncta est. Iste vero alie qualitates extra sunt: q̄ admitti possunt et nō admitti. atqz hinc est generatio et corruptio. Et nā ergo et ex materia ista in rebus

non necessaria possibilitas venit. q̄ in re casus quoqz aliqui subrepat: q̄ est indeterminata cā et sine vlla rōne cadens. neqz. n. casus nā est: q̄ frustra nihil efficit. Nec libez est casus arbitriū: q̄ in iudicio et rōne cōstitit. Sed extra est casus: qui p̄p̄ aliā rem quibusdā factis ipse subitus et impulsus exoritur. Et ex hac aut que et vtrūlibet possibilitate et illa liberi arbitrii rōne venit. Si. n. non esset fieri aliquid possibile: sed oīa aut ex necessitate essent aut ex necessitate nō essent: liberū arbitriū nō maneret. Recte igit nec oīa casu vt Epicurus: nec oīa necessitate: vt Stoicus: nec rursus oīa libero arbitrio fieri proposuit. Sed cūta p̄miscens in p̄mixto mūdo p̄mixtas quoqz rez causas esse proposuit: vt alie quidē ex necessitate: alie vero casu: vel libero arbitrio: vel postremo possibilitate p̄tingerent. Quoz oīum vnū nomē est vtrūlibet vel in casu vel i voluntate vel in possibilitate. Sed hoz diuisionē fecit Nā eoz que sunt vtrūlibet alia sunt: q̄ equaliter ad affirmationē et negationē se hñt. vt est lecturū me eē hodie virgiliū et nō lecturū. Utroqz. n. mō vtrūqz est hoc est. n. qd̄ ait et nō magis vel affirmatio vel negatio est. Equaliter. n. et possū legere virgiliū nūc: et possum nō legere. Alia vō sunt q̄ non se equaliter hñt. s. q̄z q̄z in vna re frequentius eueniant: non tñ prohibētū ē in altera puenire: vt in eo qd̄ ē hoīez in senecta canescere. In plurib⁹ qd̄ hoc p̄tingit s. p̄tingit fieri et alterum. i. vt nō canescat. Altez vero minime. i. vt canescat. Ita ergo ex possibilitate et casu et libero arbitrio contradictionez in vna parte de futuro definite non esse veram vel falsam p̄ firmissimā et validissimā argumentationē constituit. His autem adiicit hoc.

Cigit esse quod est quando est: et nō esse quod non est quando non est: necesse est. sed nō omne quod ē necesse est esse: nec quod nō est necesse est nō esse. non eni idez est omne quod est necessario esse quando est: et simpliciter esse ex necessitate. Similiter aut et in eo quod non est.

CDuplex modus necessitatis ostenditur: vnus qui cum alicuius accidētis necessitate proponit. Alter qui simplici predicatione profert: vt cum dicimus solē moueri necesse est: non. n. solem qz nunc mouet: sed qz nunqz non mouebit: idcirco in solis motu necessitas venit. Alter vero qui cū conditione dicit: talis est: vt cum dicimus socrate sedere necesse est cū sedet: et nō sedere necesse est cū nō sedet. Nā cum idē i eodē tpe sedere et nō sedere nō possit. quicūqz sedet non pōt nō sedere tunc cū sedet. Igit sedere necesse est. ergo tūc qñ quis sedet euz sedere necesse est. fieri. n. non pōt vt cū sedet non sedeat. Rursus qñ quis non sedet: tunc cū non sedet: non sedere eū manifestum est. Non enim potest idē sedere et non sedere: et potest ista esse cū conditione necessitas: vt cū sedet aliquis tunc cū sedet ex necessitate sedeat. et cū non sedet: tunc cū non sedet: ex necessitate non sedeat. Sed ista cū conditione q̄ proponitur necessitas non illam simpliciter secum trahit. Non. n. quicūqz sedet: simpliciter eū sedere necesse est: sed cū adiectione ea que est tunc cū sedet: sicut solem dicimus necesse est moueri. Nec hoc addimus: vt solē moueri necesse sit cū mouet: sed tantū simpliciter dicimus solē moueri necesse est. et hec necessitas simpliciter de sole dicta veritate in oratione pficiet. At vero illa que cū conditione dicitur: vt cū dicimus socrate sedere necesse est tūc cum sedet id quod proponimus

De interpretatio. editionis secunde lib. tertius.

tunc cū sedet: et hanc conditionē tpsis a ppositione diuidimus: de tota ppositione veritas perit. **Mō. n.** possum⁹ dicere quā ex necessitate Socrates sedet potest. **n.** et non sedere. habet. **n.** quandā conuenientiam et cognationē potestas socratis sicut ad sedendū sic et ad non sedendū. Ergo id quod dicimus ex necessitate socrate sedere tunc cū sedet ad accidens respiciētes proponimus. **Mā** quā accidit Socrati sedere. et eo tpe quo accidit: ei nō accidisse non potest. sic. **n.** fiet vt eadem res et accidat vno eodemq; tpe et non accidat: quod impossibile est. Idcirco accidens eius inspicientes dicimus: necesse est socrate sedere: sed non simpliciter: sed tunc cū sedet. Et sicut simpliciter ethiopen dicere esse candidū falsum est: vtz tñ est in aliquo esse candidū (In oculis. **n.** et dentibus illi candor inest) ita quoq; falsū est Socrate ex necessitate sedere simpliciter. Verum autē est hāc necessitatē in aliquo quodā ponere et non simpliciter predicari: vt dicamus tunc cū sedet. **Quēadmodum. n.** in sole dicimus quā solē moueri necesse est simpliciter: si ita dicamus Socrate sedere necesse est falsum est. Sin vero marmoreū socrate dicamus: quā marmoreū socrate sedere necesse est: si fortasse sedēs formatus sit: vtz est: et simpliciter de tali Socrate necessitas poterit predicari. de ipso autē socrate simpliciter talis necessitas non dicitur. **Neq; n.** fieri potest: vt socrates ex necessitate sedeat nisi fortasse cū sedet. tunc. **n.** cum sedet quā sedet et non potest non sedere: ex necessitate sedet. alioqn ex necessitate non sedet simpliciter: sed contingenter. potest. **n.** surgere. **Qd** autē ex necessitate simpliciter est: iam pmutare nō potest necessitatē: vt quā simpliciter solem moueri necesse est: sol stare nulla ratione potest. hoc igit Aristoteles dicit. oē quod est quā est: et oē quod non est quā non est: esse cū conditione et non esse necesse est. Sed non sine conditione aut esse aut non esse simpliciter. **hec. n.** solis illis necessitatibus attributa sūt: quecunq; nullius potentie aut cognationis ad opposita sunt: vt sol ad quietē vel ignis ad frigus. **Neq; n.** idē est inqt. **A.** ex necessitate eē aliqd quā est inditione vel non esse quā non est: et simpliciter dicere oīa ex necessitate esse: vel non esse. illud. **n.** conditione verum sit: in hac simplicitatis natura efficit veritatē. Similiter autē inquit et in eo quod non est idem est. **Mon. n.** oē quod si est non esse necesse est: sed tunc cum non est tunc non esse necesse est: et hoc in conditione rursus non simpliciter. Duabus igit necessitatibus demonstratis vna. **s.** conditionalis altera simplici. Rursus ad contradictionem de futuro contingentiq; reuertitur.

Et in cōtradictione eadē ratio est. **Esse** quēz vel nō esse omne necesse est: et futurū esse vel non: non tamē diuidētē dicere alterum necessarium. **Dico** autē necesse est quidē esse futurū bellū nauale cras: vel non futurū esse sed non futurū esse cras bellū nauale necesse est. vel nō futurū esse. **Futurū** autē vel esse vel non esse necesse est.

Planissime que snia habere de contingētib; ppositionib; et futuris exposuit dicens. In his totā quod cōtradictionē dictā vnā quālibet partē verā habere alterā falsā. Sed nō vt aliquis diuidat atq; rñdeat **Hanc** quidē ex necessitate eē verā: illā vero ex necessitate alterā falsā: vt in eo quod dicimus. sol hodie occidet: sol hodie nō occidet. facillime in his aliq; diuidēs dicit: quā solem hodie occidere ex necessitate ē verum: nō occidente ex necessitate falsum. Ita se se bēt

diuinorū corporū rō et nā: vt in his nulla cognatio sit ad opposita. atq; ideo vel quod sunt: ex necessitate sunt: vel quod non sunt: ex necessitate non sunt. Ea vero que generatione et corruptione sunt. nō sunt ita. Et. **n.** hñt hoc ipso quod gignunt et corrumpuntur ad opposita cognationes. atq; ideo in his non est vnā partē contradictionis assumere: et eā necessario eē predicare: et rursus aliā necessario non esse proponere: quāuis totius contradictionis vna quelibet pars vera sit altera falsa: sed incognite et indefinite: et non nobis: verum natura ipsarum rerū que proponuntur dubitabilis. vt in ea ppositione quā socrates hodie lecturus est: socrates hodie lecturus non est: totius quidē contradictionis vna vera est altera falsa. aut. **n.** lecturus est. aut non lecturus: et hoc confuse et in tota oratione imperspectū. Sed nullus potest diuidere et respondere quā vera est lecturū eum. esse: vel certe quā est vera non eū esse lecturū. **Hoc** autem non quod audiētes de futuro nesciamus: sed quod eadē res et esse possit et nō esse. Alioquin si ex nostra scientia hoc eueniret et non ex ipsarū rerū variabili et indefinito prouentu: illa rursus impossibilitas contingeret: vt oīa necessitas administraret. **Mon. n.** propter scientiam nrām quod ex necessitate euenturū est. Sed et si nos nesciamus: erit tamen alius cuius rei euentus constitutus: et indubitanter illam rē futurā esse necesse ē. Ergo quā hoc fieri nō potest: et sunt quedā: que non ex necessitate proueniant sed cōtingenter: in his quāz totius cōtradictionis in qualibet eius parte veritas inueniatur aut falsitas: nō tñ vt aliquis diuidat et dicat hanc quidem veram esse: illā vero falsam: quod huiusmodi monstrauit exemplo. **Cras. n.** bellū nauale fieri: aut non fieri necesse est: nō tamen ex necessitate fiet cras: aut necessitate nō fiet cras. **Ut** possit aliq; diuidere et predicare dicens cras fiet: vt hoc vere dicat et ita ex definito contingat. vel rursus cras non fiet: et hoc eodem modo proueniat: hoc fieri non potest: sed tñ indefinite quecūq; vna pars contradictionis vera est altera falsa: sed que euenierit. Euentus autem ipsorū indiscretus est. et illud enī et illud poterit euenire. hoc autem idcirco est quoniam non est ex antiquioribus quibusdā causis pendens rerū euentus. **Ut** quedam quodāmodo necessitatis catena sit: sed potius hec ex nostro arbitrio et libera voluntate sunt: in quibus est nulla necessitas. Quod si inquit similiter orationes vere sunt quēadmodum et res: hoc sumpsit a Platone qui dixit similiter se habere orationes rebus: et cognatas quodāmodo esse in ipsa significatione: vt si sint res impermutabiles et ratione stabili permanentes: oratio quoq; de his vera esset et necessaria. Sin vero esset res que varietate nature nunq; perpetuo permaneret in orationibus quoq; fixa veritas non esset: et nulla per huiusmodi orationes demonstratio pueniret. hoc ergo sumēs **A.** vt optime dictum ait.

Quare quoniam orationes similitē vere sunt quem admodum et res **Manifestū** est: quoniam quecunq; sic se habēt: vt vtrūlibet sint: et cōtraria ipsorū contigāt: necesse est similiter se habere et contradictionem. **Quod** contingit in his: que non semper sunt: et non semper non sunt.

Necesse est ita contradictionē se habere: que de illi nature instabilibus atq; indefinitis rebus est. **Quod** si res sint dubitabiles et indefinito variabiliq; prouentu: contradictio quoq; que de his rebus sit: variabilis et indefinito

et indefinito prouentu sit. Que autem essent huiusmodi res. quarum euentus varius indefinitusque constaret. planissime demonstrauit dicens quod contingit in his que non semper sunt et non semper non sunt. Ea. n. sunt in quibus contingit vtrūlibet que neque semper sunt (possunt .n. corrumpi) neque semper non sunt. possunt. n. generari et fieri. Nec. n. sunt que habent ad opposita cognationem sicut in ipsa propria substantia rerum ipsarum euentus docet. Nam esse ad non esse oppositum est. Quod autem non fuit et generatur et fit: ex eo quod non fuit est. Habet igitur in hoc ad esse et si esse. i. ad opposita cognationem. Si vero idem ipsum quod est corrumpatur: ex eo quod fuit non erit. Habet igitur rursus ad opposita cognationem. Quare et sicut habent que sunt in generatione et corruptione rerum prouentus indefinitus est: ita quoque et contradictionum partes quodque in tota contradictione vna vera sit altera falsa. Indefinitus .n. et indiscretus est: que vna harum vera sit: que altera falsa.

Contrarium. n. necesse est alteram partem contradictionis veram esse vel falsam. Non tamen hoc vel illud: sed vtrūlibet: et magis quidem alteram veram: non tamen iam veram vel falsam. Quare manifestum est: quoniam non est necesse ois affirmationis et negationis oppositarum hanc quidem veram: illam vero falsam esse.

Conuenit supra nos in his que vtrūlibet sunt rebus contradictionis vnam partem non esse definite veram: falsam vero esse alteram definite: nunc a frequentiori et a rariori argumentum trahit. Supra namque monstrauit esse quasdam res que frequentius quidem contingunt: non tamen interclusum sit: ut ei opposita aliquando contingant. Contingit. n. ut ei rarius infrequentiusque contingat. Ergo si in his quecumque in pluribus eueniunt: non necesse est vnam veram esse alteram falsam. Idcirco quicquid dixerit boem in senecta canescere: et hoc ex necessitate esse protulerit: metuet. Idcirco. n. et non canescere. Si in his ergo non est definite vna vera: altera falsa: in quibus vna res frequentius venit: rarius altera: multo minus in his in quibus oppositorum euentus equalis est. et verum est quidem dicere quicquid hoc contingit: frequentius: non tamen ois: quoniam contingit: idcirco quod licet rarius tamen contingit oppositum. Quod si neque in his que in pluribus predicantur vna definite vera est altera falsa: et multo minus in his quorum equaliter indiscretus euentus est: manifestum est in futuris et contingentibus propositionibus non esse veram vnam: alteram falsam. hoc enim in principio ut monstraret validissimam argumentationem contendit.

Conuenit. n. quemadmodum in his que sunt: sic se habet etiam in his que non sunt: possibilibus tamen esse vel non esse. sed quemadmodum dictum est.

Cad diuisionem temporum in principio factam totam reuocat questionem. Aut. n. prius propositiones eas que fuerint: aut in presenti: aut in futuro: aut in preterito predicari: et eas quidem que de preterito vel presenti dicentur: definitam veritatem vel falsitatem habere: siue in sempiternis et diuinis rebus dicerentur siue in nascitibus et morientibus: in quibus vtrūlibet contingeret: ut haberent ad opposita cognationem in futuris vero si de diuinis quidem rebus aliis et immutabilibus loqueretur: eodem modo vnam veram definite: alteram falsam esse definite: Non. n. habeat bimodam nature ad opposita cognationem. In his autem que in generatione et corruptione essent de futuro predicatis vel affirmatiue vel negatiue non eundem esse modum veritatis definite: sed totius quidem contradictionis vnam partem veram esse: al-

teram falsam: definite autem vnam veram: definite alteram falsam minime. Nunc autem non vtraque tempora posuit presens. s. et preteritum. Sed tantum presens. dixit enim. Neque enim quemadmodum in his que sunt id est que presentia sunt. Quod vero ait in his que non sunt possibilibus tamen esse: de futuris loquitur que cum non sint: tamen esse possunt. Non enim sic se habet in presenti predicta propositio: quemadmodum in futuro in his. s. que vtrūlibet sunt: et in generatione et corruptione consistunt. In illis. n. id est presentibus et preteritis definite vna vera et altera falsa. In his vero id est futuris et contingentibus veritas et falsitas propositionum nulla definitione restringitur. Sed quoniam de futuris propositionibus Aristotelicam sententiam quantum facultas fuit. diligenter expressimus: prolixitatem voluminis terminemus.

Incipit commentariorum liber quartus.

St quidem libri huius: quod de interpretatione apud Latinos apud Grecos vero περιεργασθησιν inscribitur: obscura orationis series obscurissimis adiecta sententiis atque ideo non hoc magnis ex pedissen voluminibus: nisi etiam nihil labori concedens quam possem planissime quod in prima editione altitudinis et subtilitatis miseram: secunda commentatione complerem. Sed danda est prolixitati venia: et operis longitudo libri obscuritate pensanda est. Sunt tamen gradus apud nos satisficientes lectoris et diligentie et studio cupientis facillime magna cognoscere. Huius. n. libri post has geminas commentationes quoddam breuiarium facimus: ita ut in quibusdam et ferre in oibus Aristotelis ipsius verbis utamur: tamen quod ille breuitate dixit obscure: nos aliquibus additis dulciorē seriem adiectione faciamus: ut quasi inter textum breuitatem commentationisque diffusionem medius ingrediat stilius diffuse dicta colligens: et angustissime dicta diffundens: atque hoc posterius. Nunc vero quoniam ab Aristotele supra monstratum est: in futuro contingentium propositionum veritatem et falsitatem non stabilis neque definita ratione esse diuisam: et quicquid supra latissima disputatio complexa est: nunc hec eius intentio est: ut categoricarum propositionum numerum tradat: quecumque cum finito vel infinito nomine simpliciter sunt. Primo. n. volumine dictum est nomen esse ut homo: infinitum nomen vero ut non homo. Idcirco dicuntur et categorice oppositæ sunt. que duobus tantum simplicibus terminis constant. hec autem sunt siue cum finito nomine. ut est homo ambulat: siue cum infinito: ut est non homo ambulat. Harum igitur propositionum categoricarum atque simplicium tradere numerum contendit. quecumque sunt adiectione nominis infiniti. Sed quoniam propositiones omnes aut secundum qualitatem differunt. aut secundum quantitatem. Secundum qualitatem que hec quidem affirmatiua: illa vero negatiua. Secundum quantitatem: vero: que hec quidem plura complectitur. illa vero pauca. secundum quam differentiam hec propositæ: que dicuntur homo ambulat: et rursus non homo ambulat a se differunt aut secundum quantitatem: aut secundum qualitatem videamus. Nam que dico homo ambulat: qualitatem quidem quandam substantie. id est